

1 | 2010

Työeläke

ELÄKEVALLAN HALTIJA

**Ylijohtaja Outi Antila
astui ministeriöön**

Sisältö

1 | 2010

6

12

14

18

4 Jäätynyt eläkekiista odottaa kevätaurinkoa
Eläkekiista jäi ratkaisua vaille. **Jukka Rantala** kertoo, mistä eläkeneuvotteluryhmässä neuvoteltiin.

6 Sitkeä ratkaisija
Outi Antila astui vallan kahvaan. Hän aloitti helmikuussa sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston ylijohantajana.

10 Eläkkeellesiirtymisikä jatkaa sitkeää nousuaan
Työurien vertailussa Suomi sijoittuu EU-keskitason yläpuolelle.

12 Voimaa ja puhtia yhteisöllisyydestä
Marja-Liisa Mankan lanseeraama Työrauhan julistus korostaa arjen tekojen tärkeyttä

14 Kokemuksen ääntä
Mielekäs työ yllytti **Tuula Haavisto**a jatkamaan joustavan eläkeiän loppuun 68-vuotiaaksi.

16 Koskisen kolumni
Suomi ei ole Kreikka eikä odote ole mediaani

17 Finanssikriisin vaikutuksia Työeläkkeisiin Euroopassa
Asiantuntija-artikkelissaan **Mika Vidlund** kertoo, kuinka finanssikriisi on vaikuttanut joidenkin maiden eläkejärjestelmiin.

18 Suomi työolojen kehittämisen eturivissä
Työelämäntutkija **Monika von Bonsdorffin** mukaan työelämän olot ovat kohentuneet valtavasti viimeisten 20 vuoden aikana.

20 Osa-aikaeläke. Tunnetko eläkelajin?
Osa-aikaeläkkeellä ollaan nimensä mukaisesti osittain eläkkeellä, osittain työssä. Osa-aikaeläke aloittaa lehtemme uuden eläkelajeja esittelevän sarjan.

22 Ikäratas alkoi pyöriä ”väärään” suuntaan
Osa-aikaeläke palautti linja-autonkuljettaja **Matti Tialan** työkuoron.

25 EU:n eläkepoliittiset tavoitteet korostuvat talouden taantumassa
Asiantuntija-artikkelissaan **Jarna Bach-Othman** kertoo, minkälaisia tavoitteita EU-mailla on työurien pidentämisessä.

26 Vilkas eläkekeskusteluvuosi
Eläkeikä nousi otsikoihin mediassa

28 Pallo hallussa
Peter Lindström tarjoilee maailmanpalstallaan sattumia eri maiden eläkekeskustelusta.

30 Terveyskansalaisuuden tiellä
Miten nostaa kissa pöydälle, jos kansa ei halua huolehtia terveydestään?

32 Kuopiossa pilotoidaan terveystalouden työttömille
Työterveysneuvonnalla vaikutetaan työttömien työllistymiseen.

33 Selkä kuntoon ja maailmalle
Nuori aikuinen **Tiina Leminen** uskoo työttömyyden päättyvän.

Saanko luvan?

22

34 Tiedoksi

36 Nimitykset

37 Yläikärajat pois

Lehtemme uuden palstan, *Toinen ajattelija* kynävieraana aloittaa Jouni Mykkänen.

38 Luin kirjan

38 Yhdyskunta-sarjakuva

39 English Summary

40 Eläketurvakeskuksen julkaisuja

Joskus tulee hassu olo, kun hoitaa lastensa asioita ja joutuu todistelemaan, että toinen vanhempi on antanut siihen luvan. Vielä pöllömmältä tuntuu perustella omien asioittensa edistämistä jollekin ulkopuoliselle.

Legitimiteetti on hieno sana. Käytännössä se tarkoittaa yksinkertaisimmillaan hyväksymistä ja oikeutusta tehdä jotakin jonkin asian hyväksi.

Kuluneiden kuukausien aikana yhteistä hyvää työurien pidentämiseksi on huhkittu olan takaa ja joukkovoimalla. Asialla ovat olleet niin valtiovalta, työmarkkinajärjestöt, työeläkeala kuin työelämä itsekin. Luonnollisesti näin, sillä juuri työelämän asioita ratkotaan. Yhtä luonnollisesti työeläkejärjestelmä kuuluu mukaan sinne, missä kaivellaan sen omia taskuja.

Tarkasti ottaen työeläkejärjestelmä ei saanut tehtäväkseen pidentää suomalaisten työuria, vaan miettiä todellisen eläkkeellesiirtymisiän nostamista. Tätä tehtävää ryhtyi hallituksen määräyksestä hoitamaan työmarkkinajärjestöjen eläkeneuvotteluryhmä. Niihin varsinaisiin työelämäkysymyksiin puolestaan paneutui toinen työmarkkinavetoinen ryhmä.

Kolmikantaan nojaava neuvotteluapparaatti on vuosien varrelta tuttu. Usein on kuultu ihmettelyä, kuka kumma tällaisille ryhmille on ylipäätään antanut luvan neuvotella. Käsitystä legitimiteetistä ei ole kohentanut myöskään se, että julkisuus on leimannut totista työtä tekevät neuvottelijat hämäräkammioiden mafiamiehiksi.

Tällä neuvottelukierroksella kuului vain kohtuullinen määrä soraääniä ryhmän olemassaolon oikeutuksesta. Niin ikään jutut maanalaisia salakokouksia pitävästä herrakerhosta jäivät aika vähiin.

Voisiko yhtenä syynä olla yksinkertaisesti se, että kerho tuli tutuksi kaikelle kansalle päivälehteen painettua kerhokuvaa myöten? Ja kas, siinähän poseerasi eri-ikäistä ja eri sukupuolta edustavaa väkeä aivan tuikeissa kokoushuoneissa.

Muutoinkin ryhmän jäsenet kertoivat matkan varrella, missä mennään, jos vaan joku älysi kysyä. Erimielisyyksiäkään ei painettu maton alle. Ja kun tehtävänannossa epäonnistuttiin, pettymys sai näkyä kasvoilta ja kuulua huulilta.

Pettymys kasvoi sitäkin suuremmaksi, kun ryhmä kertoi päässeensä viittä vaille valmiiseen neuvottelutulokseen. Aikarajoitteinen deadline katkaisi hyvään vauhtiin päässeen nousukiidon. Ehkä ryhmädynamiikalle ei tehnyt hyvää pakkorakoon joutuminen?

Sinänsä ryhmä koostui tutulla dynamiikalla toimivasta kokoonpanosta muutamin tärkein lisävahvistein. Neuvottelijoiden joukkoon kuuluivat juuri ne, jotka edustavat työeläkkeen kustantajia ja käytännön hoitajia. Jos joillekin, niin heille kuuluu päivänvalon kestävä ja valtiovallan antama lupa hoitaa omia asioitaan.

Kati Kalliomäki

TOIMITUS: Päätoimittaja Kati Kalliomäki |
Toimituspäällikkö: Anne Iivonen |
Toimitusneuvosto: Kalervo Koistinen, Roope
Noronen, Paula Ojala-Ruuth, Toni Pekka, Janne
Pulkkinen, Staffan Sévon, Leena Virtanen |
Osoitteenmuutokset: Fax (09) 148 1172, Puhelin
010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Osoite: 00065,
Eläketurvakeskus | Puhelin 010 7511 | Fax 010
751 2205 | www.etk.fi | 45. vuosikerta | Työeläke
ilmestyy viisi kertaa vuodessa | Vuosikerran hinta
on 18 euroa | Helsinki 2010 | PunaMusta Oy | ISSN
0564-5808 | Kannen kuva: Karoliina Paatos |
Ulkoasu: Ilkka Kumpunen

Ponnistuksista huolimatta eläkeneuvotteluryhmä ei löytänyt yksimielisyyttä

Eläkemyrskyn ensikuurot tuprusivat taivaalla jo edellistalven lumilla. Kiista sai alkunsa pääministeri Matti Vanhasen ”Rukan hangilla” sivakoinnista vuosi sitten helmikuussa.

Hallitus teki silloin politiikkariihessään järjestöjä kuulematta periaatepäätöksen vanhuuseläkeiän alarajan nostamisesta asteittain 65 vuoteen vuoteen 2025 mennessä. Palkansaajajärjestöt reagoivat hallituksen kolmikantaosapuolet sivuuttaneeseen päätökseen voimakkaasti.

Syntyi eläkeasioissa pitkään aikaan näkemätön mediasirkus. Myrskyn laannuttua eläkeneuvotteluryhmän vetäjä Jukka Rantala kertoo seuraavassa, mistä matkan vaiheilla neuvoteltiin.

Jäätynyt eläkekiista odottaa kevätaurinkoa

Kuva: Anne Iivonen

Jotta eläkeikäkiista ratkeaisi, hallitus ja keskeiset työmarkkinajärjestöt allekirjoittivat viime maaliskuussa yhteisymmärryssopimuksen yhteisistä eläkeikätaavoitteista.

Siinä sovittiin, että tavoitteeseen tarvittavat linjaukset laaditaan työmarkkinajärjestöjen eläkeneuvotteluryhmässä. Ryhmän puheenjohtaja on Jukka Rantala, Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja.

STM nimesi eläkeneuvotteluryhmään sosiaali- ja terveysministeriön ja valtionvarainministeriön edustajiksi valtiosihteeri **Terttu Savolaisen** ja valtiosihteeri **Raimo Sailaksen**.

Toisessa samaan aikaan perustetussa työelämäryhmässä pohdittiin keinoja kohentaa työhyvinvointia työterveyshuollon avulla ja sitä kautta pidentää työuria. Sen ryhmän puheenjohtajana toimi **Jukka Ahtela**, Elinkeinoelämän keskusliiton johtaja. Molemmat ryhmät toimivat yhteistyössä valtiovarainministeriön ja sosiaali-

ja terveysministeriön edustajien kanssa.

Ryhmien tehtävänä oli löytää toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja työurien pidentämiseksi. Ydinvaatimus on, että eliniän pitenemisen vuoksi pitää löytää keinoja nostaa keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiään odotetta vähintään kolmella vuodella vuoteen 2025 mennessä.

Neuvottelutilanne haastavampi kuin koskaan

Ahtelan ryhmän osalta järjestöt pääsivät ehdotuksista yksimielisyyteen. Sen sijaan eläkeneuvotteluryhmä ei ponnistuksista huolimatta päässyt yksimielisyyteen.

– Lopulta kaksi kysymystä esti yksimielisen linjauksen. Joustavan vanhuuseläkeiän alaikärajan korottaminen nykyisestä 63 vuodesta sekä erimieliset kannat työttömyyseläkeputkesta säilyvät kiistakysymyksiinä loppuun saakka, Rantala sanoo. Työnantajien ehtona

paketin syntymiselle oli, että jommastakummasta olisi pitänyt saada pidemmälle menevä ratkaisu kuin palkansaajajärjestöt olivat valmiita hyväksymään.

Hän toteaa, että erimielisyyttä on pidettävä valitettavana, sillä työmarkkinaosapuolet ovat työeläketurvan kehittämisessä tähän asti lähes poikkeuksetta löytäneet toisensa.

Samalla hän kuitenkin realistisesti painottaa, että tilanne oli nyt monistakin syistä tavallista vaikeampi. Päätökseen oltiin ikään kuin ulkopuolelta pakottamassa, ja pitkälle tulevaisuuteen ajoittuvia muutoksia peilattiin julkisuudessa nykyistä akuuttia huonoa taloustilannetta vasten.

Kolmen vuoden kunnianhimoinen tavoite

Vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa tavoitteeksi otettiin eläkkeellesiirtymisiään nousu kahdel-

la, kolmella vuodella vuoteen 2050 mennessä. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin peruslaskelmissa jo päätetyillä toimilla on arvioitu vuoteen 2025 mennessä päästävän noin 61 vuoteen.

– Kaula yhteisymmärryspaperin tavoitetasoon nähden oli noin puolitoista vuotta, joka siis jäi uusilla toimilla kirittäväksi. Kaikkiaan kolmen vuoden nousutavoite on erittäin kunnianhimoinen, Rantala sanoo.

Taustoittava valmistelutyö perustui pääosin Eläketurvakeskuksen tekemiin tai siltä tilattuihin selvityksiin. Selvityksiä käsitelti valmis-

Kuva: Karoliina Paatos

Eläkeneuvotteluryhmän puheenjohtaja Jukka Rantala toteaa, että erimielisyyttä on pidettävä valitettavana, sillä työmarkkinaosapuolet ovat työeläketurvan kehittämisessä tähän asti lähes poikkeuksetta löytäneet toisensa.

tavasti myös työeläkealan yhteinen tekniikkaryhmä (ns. t-ryhmä) ja juristeista koostuva tulkintaryhmä. Kummassakin on myös julkisen sektorin edustus.

– Lisäksi otimme selvää, miten muissa maissa on edetty. Sen vuoksi tehtiin kansainvälisiä vertailuja ja järjestettiin seminaari, jossa OECD-maiden työkyvyttömyys- ja sairauspäivärahakäytäntöjä arvioitiin Suomen tilanteeseen peilaten.

Sidosryhmiltä runsaasti ideoita

Rantalan vetämä eläkeneuvotteluryhmä ei aikonutkaan muhia kiistassa yksin, vaan se pyysi eri tahoilta ehdotuksia keinoiksi nostaa eläkeellejäämisikää.

– Ehdotuksia saatiin työmarkkinajärjestöistä, työeläkelaitoksista, eri ministeriöistä, Kansaneläkelaitoksesta, myös muutama kansalais-

aloite. Ehdotuksista muodostui lähes seitsemän sivun mittainen luettelo, Rantala mainitsee.

Noin puolet ehdotuksista kuului Rantalan ryhmän ja noin puolet Ahtelan ryhmän tontille. Työnjakohan ryhmien välillä oli, että eläkeneuvotteluryhmä keskittyi eläkelainsäädännön alaan ja siten työuran loppupään asioihin. Sen sijaan työelämäryhmä nimensä mukaisesti käsitelti enemmän työuran alkupään ja keskivaiheen asioita.

– Syksyllä muodostui epäily, onko asetetun tavoitteen saavuttaminen pelkästään työkyvyttömyyseläkekäytäntöihin vaikuttamalla ja erilaisilla muun muassa karttumiin sisällytettävillä porkkanoilla mahdollista, Rantala kertoo.

Sen jälkeen alkoi keskustelu eläkeikärajasta. Esille tuli malli, jossa täyden eläkkeen saanti 63 vuoden iässä olisi mahdollista vain 40 vuoden mittaisen työuran tehneellä.

– Mallin todettiin intuitiivisesta mielekkyydestään huolimatta huonosti sopivan 2005 uudistuksen jälkeiseen työeläkemalliin ja olevan myös teknisesti erittäin monimutkainen toteuttaa, Rantala sanoo.

Työttömyysputken puolesta ja vastaan

Työttömyysuravaputki ei varsinaisesti ole eläkeasia, mutta myös sen kohtalo otettiin järjestöjen yhteisellä päätöksellä eläkeneuvotteluryhmän neuvottelupöydälle.

– Siitä muodostuikin eläkeikärajan ohella toinen keskeinen erimielisyyden aihe, Rantala toteaa.

Kummallakin osapuolella oli hyvät argumentit. Työnantajat korostivat, että putken olemassaolo suuntaa irtisanomiset putki-ikäisiin henkilöihin, joiden paluu irtisanomisen jälkeen takaisin työmarkkinoille on vaikeaa. Palkansajapuoli taas korosti, että huonosti työllistyvillä iäkkäämmillä pitää toimeentulositystä säilyä oikeus ansiosidonnainen työttömyyspäivärahaan eläkeikään saakka.

– Kokemus on osoittanut, että jos putken alarajaa nostetaan, myös tämän ikäisten irtisanomiset vähenevät huomattavasti: putken alarajan tuntumassa työttömyysriski noin nelinkertaistuu.

Työ ei jäänyt kuitenkaan tyhjäksi

Rantalan ryhmän vaikeamaastaisen taipaleen varrella oli kuitenkin sellaisia jaksoja, joissa pitoakin löytyi. Ainakin työmarkkinajärjestöjen erilaiset näkökulmat hioutuivat vuoden mittaan käydyissä keskusteluissa. Järjestöt sopivat pääministeri Vanhasen kanssa määräajan pidentyksestä kuukaudella. Jatko aika käytettiin kokonaan ja vähän ylikin, neuvottelut päättyivät

1. helmikuuta.

– Ei eläkeneuvotteluryhmän työ aivan ehdotuksista jäänyt. Ahtelan ryhmä ja me perustimme nimittäin kesäkuussa yhteisen työryhmän pohtimaan työkyvyttömyyseläkkeelle johtavan prosessin heikkojen kohtien parantamista. Silloin tavoitteena oli vähentää tarvetta täysien työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämiseen, ja näissä onnistuimme löytämään yhteisen näkemyksen, Rantala sanoo.

Työryhmän puheenjohtajana toimi eläkeneuvotteluryhmän edellinen puheenjohtaja tohtori **Kari Puro**. Valtaosa työryhmän ehdotuksista sisältyy Ahtelan ryhmän linjauksiin.

– Myös eläkeosiosta päädyttiin yhteiseen näkemykseen, mutta sitä ei kirjattu neuvottelutulokseksi, kun työttömyysosio jäi auki, kertoo Rantala.

Sääennustusten tavoin voi ennakoida, että lumi sulaa aikanaan ja neuvottelutilanne tulee esiin uudestaan.

Teksti: Anne Iivonen

Työryhmien taustaselvitykset ovat julkisia ja niihin voi tutustua kokonaisuudessaan Eläketurvakeskuksen verkkosivustolla Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2010:1, www.etk.fi.

Eläkeneuvotteluryhmä

Puheenjohtaja

Jukka Rantala, Eläketurvakeskus

Jäsenet

Kaija Kallinen, SAK

Lasse Laatonen, EK

Jarmo Pätäri, Akava

Markku Salomaa, STTK

Asiantuntijajäsenet

Lasse Heiniö, Eläke-Fennia

Harri Sailas, Ilmarinen

Matti Vuoria, Varma

STM nimesi eläkeneuvotteluryhmään sosiaali- ja terveystieteiden ja valtionvarainministeriön edustajiksi valtiosihteeri **Terttu Savolaisen** ja valtiosihteeri **Raimo Sailaksen**.

Ylijohtaja Outi Antila vallan kahvaan

SITKEÄ RATKAISIJA

Outi Antila astui vallan ytimeen. Vakuutusosaston ylijohtaja työhuoneen näkyminä ovat Säätytalo, Suomen Pankki ja Finanssivalvonta.

Outi Antilan olemus huokuu raikkautta. Edessä Senaatintorin pakkaspäivän auringossa paistattelee elämäänsä tyytyväisen oloinen ihminen. Hänessä on iloa ja maratoonarin sitkeyttä.

Antila teki historiaa nousemalla helmikuussa ministeriön vakuutusosaston ylijohtajaksi. Hän otti viran vastaan helmikuun alussa, ja astui samalla Tarmo Pukkilalta vapautuneisiin osastopäällikön hölskyviin saappaisiin.

Tietysti hän on toisenlainen kuin edeltäjänsä. Sekin on erona, että hänet valittiin vakuutusosaston johtoon ei-matemaatikkotaustaisena. Historiallista valinnassa on se, että hänet nimitettiin tehtävään vakuutusalan ulkopuolelta. Arvokkaimpien aktuaarien kulmakarvat nousevat moisesta koholle.

Jonkinmoinen kummastuksen aihe on myös ylijohtajan sukupuoli. Ensimmäistä kertaa vakuutuspolitiikkaa koskevassa lainsäädännössä ylintä valtaa ei käytä mies.

Odotukset korkealla

Ylijohtaja Antila on juristi, jonka katse ei ole läpätunkevan poraava, vaan tutkiva ja ystävällinen. Antilalta odotetaan paljon sekä työyhteisössä että vakuutuskentässä kokonaisuudessaan. Senaatintorin tuntumassa uuden työmiljöönä maisemaa tähytessään Antila on hyväntuulinen. Hän tarttui työhönsä luottavaisin mielin.

Antila puhuu uuden työnsä mukana tulevista muutoksista. Ylijohtajana hänellä on paikka linjata vakuutusosasto sellaiseen kuosiin, miten organisaatio toimisi parhaalla mahdollisella tavalla.

– Kyllä minä ajattelen niin, että vakuutusosaston ylijohtajan ei pidä olla minkään yhden sektorin paras asiantuntija. Johtajan tulee kan-

nustaa ja toimia johtajana. Tehtäväni on organisoida osaston toiminta ja luoda asiantuntijoille tilaisuus toimia.

Antila on vakuuttava ja pätevä. Hän huolehtii paitsi työn tekemistä hyvin, myös kunnostaan. Hän harrastaa juoksua, tanssia ja metsästystä, kaikkia lajeja vaihtelevasti.

– Liikun, koska se pitää minut kasassa sekä fyysisesti että henkisesti.

Yhteensä 14 maratonia juossut Antila on käynyt hirvi- ja karhujahdit, linnustustakin hän harrastaa lähinnä metsässä kulkemisen ilosta. Eipä taida olla kovinkaan ilmeisiä harrastuksia.

– Harrastuksista juokseminen on aikataullisesti helpointa järjestää. Juostessa ei tarvitse ajatella, kaikki tulee selkäytimestä ja tällöin mieleen purkautuu uusia näkökulmia ja pohdintoja kuin itsestään. Naisporukassamme, Lintuvaaran virkanaisissa, puramme juostessa hiki päässä paineita pois, Antila naurahtaa.

Konstailemattomasti keskusteleva 52-vuotias varatuomari on kahden opiskelukaikaisen pojan yksinhuoltaja Espoosta. Ei hän salaa sitäkään, että hänellä on vakiintunut suhde pitkäaikaisen seurustelukumppaninsa kanssa.

Organisaattori ja uuden omaksuja

Työeläkealalla Antila tunnetaan Työeläkeasiain muutoksenhakulautakunnan (TELK) puheenjohtajana. Siinä tehtävässä hän organisoi työt

uusiksi ja sai työyhteisönsä hyvään tulosvauhtiin. Lautakunnassa muutoksenhakuasia käsitellään keskimäärin viidessä kuukaudessa.

Näkykö juristitausta ja voidaanko Antilalta odottaa aivan uusia linjanvetoja?

– Vielä on vaikea ryhtyä tekemään linjauksia, kun ei ole ollut ajallisesti mahdollista perehtyä työn koko kuvaan. Kyllä itse luulen, että juristitaustani tulee näkymään.

– Lähden eri pohjalta kehittämään osastoa kuin edeltäjäni, ja varmasti joudun tarvittavissa tehtävissä turvautumaan myös asiantuntijoihin. Helsingin Sanomien kolumnisti (23.12.2009) kommentoi valintaani otsikolla ”Antila ei ole Pukkila”, se on harvinaisen totta, uusi ylijohtaja toteaa.

Hän täsmentää, ettei johtajana voi olla hoitamassa jokaista asiaa. Täytyy olla luottamus alaisiin ja alan asiantuntijoihin ja silloin johtaja voi hyödyntää heidän osaamisensa.

– Ylijohtajana koko osasto kiinnostaa ja pyrin voimallisemmin johtamaan lainsäädäntötyötä. Toki tunnistan vajavuuteni vakuutusmatematiikan osalta. Toisaalta tämä ei valvonnan näkökulmasta ole ongelma, koska vakuutusvalvonta on siirretty ministeriön tehtävistä Finanssivalvonnan hoidettavaksi.

– Uskon elinikäiseen oppimiseen, kyllä vielä viisikymppisenä on mahdollista suuntautua uudelleen ja omaksua uusia asioita.

Kuka?

- Varatuomari **Outi Antila** aloitti helmikuun alussa sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston osastopäällikkönä.
- Aiempi työkokemus: Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätoiminen puheenjohtaja 2002–2010, Tapaturmalautakunnan puheenjohtaja 1992–2002, MTK:ssa 1983–1992 lakiasiainosastolla eri tehtävissä mm. osaston johtajana 1990–1992.
- Syntynyt 1957 Helsingissä, asuu Espoossa, eronnut, perheessä kaksi opiskeluikäistä poikaa. Hänellä on pitkäaikainen seurustelukumppani.
- Harrastaa juoksua, tanssia vatsatanssista vakioihin, hiihtoa ja metsästystä. Ennätysaika maratonissa 4.01.
- Poliittisesti hän on sitoutumaton.

Monipuolinen työkokemus

Hyväksi opikseen Antila arvostaa kokemuksen Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton lakiasiainosaston työstä, koska se antoi hänen mukaansa laajaan katsannon koko sosiaaliturva-alaan ja loi pohjan yhteiskunnalliseen verkostoitumiseen.

– Olin MTK:ssa **Heikki Haaviston** aikana eli juuri niinä vuosina kun Suomi valmentautui EU-jäsenyyteen. Se oli hyvää oppiaikaa, hän sanoo.

– Vakuutusosaston ylijohtajan paikkaa en ole sinetöitynyt mielessäni eläkeviraksi. Tähänastisessa työurassani ei ole yhtäkään työjaksoa, joka olisi kestänyt yli kymmentä vuotta. Mutta yli seitsemän vuoden pestejä on useita ja ne kaikki nivoutuvat monipuolisesti sosiaalivakuuttamisen alaan.

– Suurimman osan elämäni olen ajatellut, että jatkan töissä 65-vuotiaaksi. Aion hyödyntää karttumat täysimääräisesti, Antila kertoo.

Mutta työkokemusta hänellä on myös vakuutuspuolelta. Tapaturmavakuuttamisen ja liikennevakuutusten osaaminen on tuttua yhtä lailla kuin työeläkelainsäädäntö.

Kansaneläkelaitoksen sosiaalivakuutusten osaamisesta hänellä on vankkaa näyttöä. Tästä kertoo myös se, että Antilan edellisen työpaikan TELKin Itä-Pasilan kulmahuoneen lattiaa täplitti mustien salkkujen letka ovensuussa. Salkut kulkivat Kelan etuusasioita ratkovaan Somlaan (sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan).

Lainvalmistelu ministeriön tehtävä

Sosiaalivakuuttamisen lainsäädännöllä toteutetaan yhteiskunnallisia tavoitteita. Lainvalmistelu on ministeriön keskeisiä tehtäviä. Vakuutusosaston työssä painottuvat juridiikka (lainsäädäntö) ja vakuutusmatematiikka (rahoitus). Minkälaisena hän näkee näiden kahden painoarvon, kumpi on nyt fokuksessa?

– Vaikea sanoa, kumpi näistä olisi ensisijaisempi, juridinen lainsäädäntötyö vai vakuutusmatemaattinen rahoitusosaaminen.

– Ministeriö johtaa lainsäädännön kehittämistä. Mielellään näkisin, että koko organisaatio on mukana näillä molemmilla alueilla. Kun tulee akuutimpia kysymyksiä, niihin pitää laittaa silloin painopiste. Sekä lainsäädäntö että rahoituksen kysymykset ovat molemmat tilanteen mukaan ministeriön työn fokuksessa.

Antilaan kohdistuu paljon odotuksia sekä uuden työyhteisön sisällä että koko vakuutus- alalla laajemmin. Kumpaan hän itse tuntee vetoa: asiantuntijaorganisaation johtajuuteen vai sidosryhmäyhteistyöhön?

– Kyllä näen niin päin, että organisaatio on ensisijainen. Mutta se ei poissulje yhteistyötä sidosryhmiin. Kun saadaan työyhteisö toimimaan hyvin, niin silloin yhteydenpitoon osallistuu muitakin kuin ylijohtaja, Antila sanoo.

Kuten maratonjuoksu, myös lainsäädäntötyö vaatii pitkäjänteistä ja sinnikästä paneutumista. Antila toteaa, että ratkaisukeskeiseen johtamiseen liittyy se, että työn vaatimat painotukset tehdään oikeaan aikaan.

Mitä on luvassa Antilan aikana?

Miten Antila luonnehtii itse johtamistapaansa, mitä on luvassa?

– Kyllä ihmisten johtaminen perustuu kannustavaan valmentamiseen (coaching) ja ratkaisukeskeiseen ajattelutapaan. Olen perusoptimisti, ja uskon, että jokainen meistä toivoo pääsevänsä tavoitteisiinsa.

– Pidän itseäni neuvottelevana ja keskustelevana johtajana. Jos tehdään virheitä, selvitetään mistä se johtuu ja katsotaan mitä voitaisiin jatkossa tehdä paremmin. Ei jäädä märehimään, vaan korjataan tilanne ja suunnataan tekeminen eteenpäin. Tätä on ratkaisukeskeinen johtaminen.

Etenkin asiantuntijaorganisaatiossa tulostavoitteellinen tekeminen kumpuaa osaajista ja se taas nojaa siihen, että työyhteisön luotavaisessa työilmapiirissä jokaisen osaamista arvostetaan.

– Mielelläni juttelen toisten kanssa, siksi huoneeseeni on voinut aina tulla puhumaan. Viime kädessä kuitenkin johtaja on johtaja ja lopulta hän vastaa päätöksistään.

– Jos maratonpuolelta haluaisi nostaa vertauksen, niin joskus johtaminen voi olla saman tuntuista kuin maratonjuoksu 37 kilometrin kohdalla. Sinnikkäästi on mentävä, vaikka ei se aina hyvältä tunnu. Silloin kun on vaikeinta, täytyy tehdä kompromisseja itsensä kanssa. Koskaan en ole jättänyt maratonia kesken.

Teksti: Anne Iivonen

Kuvat: Karoliina Paatos

VAO?

★ Sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosasto (VAO) johtaa ja ohjaa vakuutuspolitiikkaa sekä sosiaalivakuutuksiin perustuvaa toimeentuloturvaa sekä kehittää näitä koskevaa lainsäädäntöä.

Osasto jakaantuu viiteen yksikköön, joista eläkevakuutusyksikkö käsittelee muun muassa eläkelainsäädäntöä. Osastolla on 60–70 työntekijää.

Personasta sanottua

★ ”Hän vaikuttaa hyvin joustavalta, mutta uskoisin, että pehmeän kuoren alla on jämää ihminen. Substanssin tuntemus työeläkelainsäädännössä ja etuusasioissa on varmasti vankkaa.

Sitä toivoo, että hän pystyy ottamaan ylijohtajan roolin heti hanskaansa, ettei jää kellekään epäselväksi, kuka tehtävää hoitaa.

(Juristi, työeläkelainsäädännön tuntija)

★ ”Johtajana hän on sitkeä prosessi-johtaja, joka toimii keskustelemalla ja perustelemalla tavoitteet selkeästi.

Luonteeltaan hän on rauhallinen, luotettava, sosiaalinen ja älykäs.

Hän on myös tulostavoitteellinen johtaja, siitä kertoo lyhyet käsittelyajat valitusasioissa.

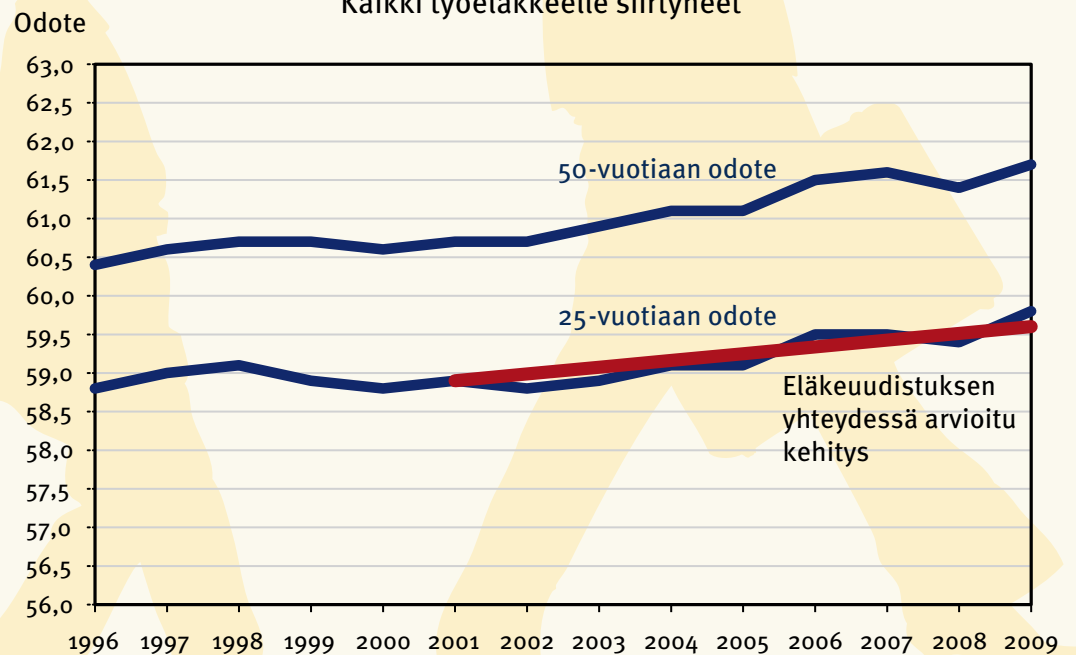
Ylijohtaja joutuu ottamaan haltuun vakuutusosaston kokonaisuuden, eikä hän voi keskittyä pelkästään omaan osaamisalueeseensa.” *(Johtaja työeläkealalta)*

**Työurien keston vertailussa
Suomi EU-keskitason yläpuolella**

Eläkkeellesiirtymisikä jatkaa

TASAISTA NOUSUA

Eläkkeellesiirtymisiän odote
Kaikki työeläkkeelle siirtyneet

Suomalaisten keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä on noussut. Yli 55-vuotiaiden työllisyysaste on pysynyt vuonna 2009 edellisvuoden tasolla, vaikka työikäisen väestön työllisyys heikkeni taloustaantumana aikana selvästi.

Eläketurvakeskuksen (ETK) vuoden 2009 tilastolukujen mukaan *eläkkeellesiirtymisiin odote* on 25-vuotiailla 59,8 vuotta ja 50-vuotiailla 61,7 vuotta. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin ennustelaskelmissa on arvioitu eläkkeellesiirtymisiin nousevan 61 vuoteen vuonna 2025. Nyt nousua on 0,9 vuotta vuosien 2001–2003 keskiarvosta. Yksi odotteen nousua selittävä syy on selvästi myönteinen: työkyvyttömyys vei vähemmän eläkkeelle.

– Eläkkeellesiirtymisikä on noussut siinä tahdissa, kun vuoden 2005 työeläkeuudistusta suunniteltaessa arvioitiin. Myös viime vuonna eläkkeellesiirtymisikä nousi, vaikka taloudellinen tilanne oli vaikea ja työttömyys lisääntyi, toteaa johtaja **Hannu Uusitalo** Eläketurvakeskuksesta.

Ennätysmääräsiirtyi eläkkeelle

Viime vuonna työeläkkeelle siirtyi ennätysmäärä, lähes 80 000 henkilöä. Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö **Jari Kanniston** mukaan suurten ikäluokkien siirtyminen vanhuuseläkkeelle nosti luvut ennätykseen. Ensimmäinen suuri ikäluokka (1946 syntyneet) tuli vanhuuseläkeikään viime vuonna.

– Väkeä siirtyi työeläkkeelle 10 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Tuossa joukossa 63–68 -vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli kolmannes enemmän kuin aikaisempana vuonna. Myös osa-aikaeläkkeelle siirtyi aiempaa selvästi useampi, Kannisto kertoo.

Kokonaisuudessaan 55–64-vuotiaiden työllisyys on pysynyt vuonna 2009 edellisvuoden tasolla. Yli 60-vuotiaiden työllisyys hieman laski edellisvuoteen verrattuna, mutta 55–59-vuotiaiden työllisyys jopa parani.

Työuran kesto mitattu EU-maissa

Työurien kesto on nyt ensimmäistä kertaa vertailtu EU-maiden välillä. Eri-työasiantuntija **Arto Laesvuori** toteaa, että laskennallista mittaria kutsutaan *työllisen ajan odotteeksi*.

– Työllisen ajan odote kuvaa niiden vuosien keskimäärää, joina tietyn ikäisen henkilön voidaan odottaa olevan työssä jäljellä olevana elinaikanaan.

EU-maiden vertailussa 15-vuotiaan työllisen ajan odote Suomessa on 34,5 vuotta. Luku on EU15-maista kuudenneksi korkein. Edelle sijoittuvat muun muassa Ruotsi ja Tanska.

3 FAKTAA

1. Eläkkeellesiirtymisiin odote on 59,8 vuotta. Lakisääteiselle työeläkkeelle voi siirtyä joustavasti 63–68 vuoden ikäisenä.
2. Työeläkkeelle siirtyi vuonna 2009 ennätysmäärä, lähes 80 000 henkilöä. Eläkkeensaajia on Suomessa yhteensä noin 1,4 miljoonaa.
3. Työurien keston vertailussa Suomi sijoittuu kuudenneksi EU15-maissa. Työllisen ajan odote Suomessa on 34,5 vuotta.

SANASTOA

Eläkkeellesiirtymisiin odote kuvaa tietyn ikäisen henkilön keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikä, jos ikäluokittainen eläkealkavuus ja kuolevuus säilyvät tarkasteluvuoden tasolla.

Työllisen ajan odote kuvaa niiden vuosien keskimäärää, joina tietyn ikäisen henkilön voidaan odottaa olevan työssä jäljellä olevana elinaikanaan.

”Ottakaamme vastavuoroisuus ja toiveikkaus johtotähdexsemme. Kohdelkaamme toisiamme arvostavasti niin työntekijöiden ja esimiesten kuin työntekijöidenkin kesken. Yhteisöllisyydestä kasvava pääoma edistää terveyttä, vähentää masennusta ja parantaa tuloksellisuutta.”

Työrauhan julistus 2010.

VOIMAA ja PUHTIA yhteisöllisyydestä

Työrauhan julistus korostaa arjen tekojen tärkeyttä

Työrauhan julisti tammikuussa Tampereen yliopiston työhyvinvoinnin professori **Marja-Liisa Manka**. Samansuuntainen julistus on tehty aiemmin kolme kertaa, joten nyt voidaan puhua jo perinteestä.

Kiire ja aikapaineet ovat lisääntyneet työpaikoilla. Miiten on taantumien aikana, tarvitaanko tällaisia julistuksia? Onko aikaa ja tarmoa paneutua näihin asioihin, kun työpaikatkin ovat monesti vaakalaudalla?

Tarvitaan toiveikkuutta ja vastavuoroisuutta

Epävarmuus kalvaa työpaikoilla ja jäljelle jäävistä työpaikoista käydään joskus kovaakin kilpailua, mikä merkitys silloin on työpaikan yhteisöllä?

– Erityisen ongelmallisena muutostilanteissa on koettu niihin liittyvä epävarmuus sekä se, ettei tiedotus ole aina onnistunut, sanoo professori **Matti Ylikoski** Työterveyslaitokselta.

Ylikosken mukaan työpaikan muutoksista on odotettavissa terveyshaittoja niin irtisanotuille, lomautetuille kuin työpaikalle jääville. Työpaikan muutokset aiheuttavat aina jonkinlaista stressiä.

– Hyvä yhteisöllisyys suojaa parhaiten stressiltä. Kun on tehtaiden lopettamisia ja irtisanomisia, tarvitaan tulevaisuuden näköaloja ja toiveikkuutta sekä vastavuoroisuutta työntekijöiden ja työnantajien välille.

– Kun työpaikalla on hyvin toimivaa yhteisöllisyyttä, esimerkiksi omien näkökulmien esilletuominen on mahdollista. Asioiden ja tapahtumien ymmärtäminen tuo voimia jo itsessään, painottaa Ylikoski.

Ihmisenä olemisen taito kunniaan

Meistä jokainen voi vaikuttaa arjen yhteisöllisyyteen.

– Tärkeää on se, ettei syyllistetä, vaan nähdään muutokset haasteina ja mahdollisuuksina. Monista tilanteista selvittää paremmin *ihmisenä olemisen taidolla*, sanoo Marja-Liisa Manka.

Hänen mukaansa on tärkeää kiinnittää huomio inhimillisiin vahvuuksiin. Hän siteeraa *Martin E. P. Seligmania*, joka on kirjoittanut siirtymisestä opitusta avuttomuudesta opittuun avuliaisuuteen.

– On hyvä saada ihmisissä piilevät mahdollisuudet käyttöön. Vastavuoroisuus, luottamus, yhteiset arvot ja aktiivinen toiminta kaikkien hyväksi näyttävät lisäävän sosiaalista pääomaa. Tällä kaikella on todettu olevan sai-

rauksien riskejä ja masennusta vähentävä vaikutus, sanoo Manka.

– Yksilön psykologinen pääoma – joka ilmenee itsetuottamuksena, optimismina, toiveikkuutena ja sitkeytenä – on yhteydessä puolestaan suoriutumiseen työssä, Manka lisää.

Eläkkeellesiirtymisikään liikaa huomiota

Työhyvinvointitoiminta vaikuttaa paitsi terveyteen myös työkykyyn ja työurien eheyteen. Tämä on tärkeää, kun kiire ja aikapaineet ovat työelämässä lisääntyneet ja työn mielekkäisyys on vähentynyt.

Erityisesti kuntien ja valtion työntekijät kokevat vuoden 2009 työolobarometrin ennakkotietojen mukaan henkisiä paineita työssään.

Entä miten varhaiseen eläkkeelle siirtymiseen voidaan vaikuttaa?

– Eläkeikäkeskustelussa huomiota pitäisi kiinnittää erityisesti siihen, miten vähentää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä, painottaa Manka.

– Nyt on kiinnitetty liikaa huomiota eläkkeellesiirtymisikään. Lisäksi eläkepolitiikkaa käytetään työllisyyspolitiikan keinoina. Pitäisi kiinnittää enemmän huomiota työkyvyttömyyden syihin kuten mielenterveyden ongelmiin, hän sanoo.

Eläketurvakeskuksen tilastoraportin mukaan kaikista työkyvyttömyyseläkettä vuonna 2008 saavista peräti 38 prosentilla oli taustalla mielenterveyden häiriö. Nuorten mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat sairauspoissaolot ja työkyvyttömyys sekä niiden kasvu 2000-luvulla huolestuttavat.

Työeläkeyhtiö Varman tutkimuksen mukaan jopa kahdeksan prosenttia alle 30-vuotiaista uskoi, ettei olisi enää työssä kahden vuoden kuluttua. Riskiryhmän nuorilla oli paljon sairauspoissaoloja ja he vaaransivat terveyttään. Lisäksi he kokivat työyhteisön rasittavaksi.

Marja-Liisa Mankan mukaan aikaisen eläkkeelle siirtymisen ongelmaa ei ratkaista yksilön kautta, vaan työn pelisäännöt pitäisi laittaa uusiksi.

Työrauhan julistus 2010: <http://www.uta.fi/synergos/pdf/Työrauhanjulistus10.pdf>

Teksti: Kristiina Tuominen

Kuva: Karoliina Paatos

Professori Marja-Liisa Manka kannustaa työrauhan julistuksessa työniloon ja onnistumisen kierteeseen.

MIELEKÄS TYÖ YLLYTTI JATKAMAAN

Tuula Haavisto työskenteli joustavan eläkeiän loppuun 68-vuotiaaksi Merimieseläkekassassa.

Hyvä terveys ja mielenkiintoinen työ pitivät Tuula Haaviston työelämässä 68-vuotiaaksi. Hän koki työn iloa ja onnistumista neuvoessaan asiakkaita eläkeasioissa.

FAKTA

- Merimieseläkekassa perustettiin vuonna 1956.
- Merimieseläkelaki (MEL) tuli voimaan 1.6.1956.
- MEL on Suomen ensimmäinen ansaintaperiaatteelle rakentuva yksityisen sektorin työeläkelaki.
- Merimieseläkkeen rahoituskustannuksiin osallistuvat valtio, varustamot ja vakuutetut.

Merimiehilläkin on eläke mielessä, ainakin jossain vaiheessa työuraa.

- Usein 40–50 vuoden ikäiset merillä kulkijat kyselevät oman eläketurvansa perusasioita. Kovassa työssä on voinut mennä terveyskin ennen aikojaan. Toiset siirtyvät ikää myöten maihin töihin, **Tuula Haavisto** Merimieseläkekassasta tietää.

Työssään hän antaa ennako- arvioita kassan vakuutetuille.

- Merimiehet ovat kiinnostuneita alimasta mahdollisesta eläkeiästään varhaisessa vaiheessa. Tämä osaltaan johtuu siitä, että he maksavat 11 prosentin eläkevakuutusmaksua, joka mahdollistaa heille muun muassa palvelusvuosien perusteella määräytyvän alemman eläkeiän.

Merimiesjutut vähentyneet

Asiakaspalvelu, eläkeasioiden selvittely yksilökohtaisesti on työtä, josta Tuula Haavisto pitää.

Ennen asiakkaita kävi enemmän paikan päällä. Moni kertoili siinä eläkeasioiden lomassa valtamerillä seilaamisesta ja laivoista. He muistelivat hienoja purjehdusaikojaan.

- Kyllähän merimiesjuttuja asiakkailta vieläkin kuulee, mutta vähemmän, Haavisto toteaa.

Nykyisin rahtilaivat käyvät satamissa purkamassa ja lastaamassa mahdollisimman nopeasti. Satamassa ei viivytä pitkiä aikoja. Elämykset ja kokemukset satamissa saattavat jäädä vähiin.

Tuula Haavisto tekee ennakkolaskelmia kaikista eläkelajeista asiakkaiden pyynnöstä. Työn alla oli juuri Siljalla lähes koko työuransa, 35 vuotta palvelleen tarjoilijan eläkkeen arviolaskelma. Eläkeratkaisijat antavat sitten eläkehakemuksen tultua vireille, eläkepäättökseen.

- Merimiesten eläketurva on viime lainmuutosten myötä muuttunut TyEL:n suuntaan, Haavisto tietää.

Alennettu eläkeikä on pysynyt ennallaan. Jos miehistöön kuuluva lähtee merille 20 vuoden ikäisenä ja jatkaa aivan keskeytyksettä merimieseläkelain piirissä, hän pääsee vanhuuseläkkeelle 55 vuoden ikäisenä. Tähän eläkeikään vaaditaan 420 meripalvelukuukautta.

Eläkeiät vaihtelevat tehtävänimikkeiden mukaan. Päällystön alin mahdollinen vanhuuseläkeikä on 60 vuotta, johon vaaditaan 360 meripalvelukuukautta. Yleinen eläkeikä miehistöön ja päällystöön kuuluvilla on TyEL:n mukainen 63 vuotta. Siinä iässä pääsee eläkkeelle jokainen meripalvelun pituudesta riippumatta.

Merillä yhtä paljon naisia kuin miehiä

Naisten osuus merimieseläkekassan vakuutetuista on noussut matkustajalaivojen määrän kasvaessa. Miehistöstä on naisia noin 3 500 ja miehiä 4 500 vakuutettua. Tukholman ja Tallinnan matkustajalaivojen miehistö on hyvinkin naisvaltaista.

- Päällystöön, joita vakuutetuista on noin pari tuhatta, naisia on tulossa lisää, alan opiskelijoista päätellen, Haavisto tietää.

Työ merillä on vaativampaa kuin sama työ

maissa, joten ansiotasokin on parempi. Esimerkiksi tarjoilijat ansaitsevat laivoilla suhteellisesti paremmin.

Merimieseläkekassan vakuutettuihin kuuluvat suomalaisessa kauppa-aluksessa työskentelevät merenkulkijat. Vieraan lipun alla purjehtivat suomalaiset merenkulkijat eivät kuulu merimieseläkelain piiriin. Eläketurvaa piiriin kuulumisen mahdollistaa emoyhtiön antama sitoumus ulosliputetulla aluksella työskentelevien vakuuttamisesta Merimieseläkekassassa.

Tuula Haaviston oma eläkeikä edessä

Tuula Haaviston maailmankuva on osaltaan työn kautta laajentunut.

Merimieseläkekassa on viihtyisä 25 toimihenkilön työpaikka. Kaikki tuntevat toisensa ja henki on hyvä. Kassan toimistossa palvelaan asiakkaita muun työn ohessa.

- Minusta ei olisi osa-aikaiseksi. Joko olen työssä täysillä tai sitten en ollenkaan. Työmatkani on sopiva ja sujuva, ei liian rasittava. Mieheni on ollut jo pitkään eläkkeellä. Kotityöt on yleensä tehty kun tulen töistä.

- Koen todella työn iloa kun huomaan onnistuneeni auttamaan asiakastani hänen eläkeasioissaan, Haavisto tilittää.

Tuula Haavisto jäi eläkkeelle 1. helmikuuta 68-vuotiaana. Eläkkeellä hän aikoo elvyttää kuoroharrastustaan, kunhan löytyy sopiva kuoro.

Teksti: Ritva Rantanen

Kuva: Anne Iivonen

Suomi ei ole Kreikka eikä odote ole mediaani

KO
SKI
NEN

Kuva: Tuomo Manninen

Eläkejärjestelmää koskeva päätöksen- teko nojaa arvioihin tulevaisuuden kehityskuluista. Kehitystä kuvaavan mittarin valinta on ratkaiseva lähtökohta. Eläkkeellesiirtymisiän odote tiivistää yhteen lukuun tiedon ikäluokittaisista eläkkeelle siirtyneiden osuuksien muutoksista. Näin se sopii eläkepolitiikan vaikutusten seurantaan.

Vanhajan patruunat ovat saaneet viime vuosina arvonpalautuksen. Eräs kaiholla muisteltava piirre oli heidän rehellisyytensä tosiasioiden edessä. Yrityksen kirjanpitoon haluttiin oikeat luvut, vasta sen jälkeen haukuttiin syyttömät. Jotkut haukutut muistelevat tätä lämmöllä, sillä vanhanaikaisen ihmisen on kiusallista noudattaa hymyillen esitettyä määräystä: laske luvut liiketaloudellista tarkoituksenmukaisuutta noudattaen.

Ajankohtaisen esimerkin tarkoitushakuisesta kirjanpitokäytännöstä tarjoaa Kreikan valtio, joka maksaa nyt tosiasioiden kieltämisestä kovaa hintaa. Suomessa eläkkeellesiirtymisiän nostoon liittyvä keskustelu ja päätöksenteko näyttää onneksi tapahtuvan vanhanaikaisessa patruunahengessä. Eläkkeellesiirtymisikä mitataan rehellisesti ja tosiasiat tunnustetaan. Kiistat alkavat vasta toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista. Tämä herättää toivoa, vaikka sopua onkin vaikea löytää.

Odote on kelpo mittari

Tavoitteena on, että ihmiset pysyisivät pidempään työelämässä. Siten ikäluokittaisen eläkkeelle siirtyvien osuuksien eli eläkealkavuuksien tulee jatkossa pienentyä. Tämän tavoitteen toteutumisen seurantaan tarvitaan mittari. Eläketurvakeskus julkaisee säännöllisesti kolme eläkkeellesiirtymisiän mittaria – mediaanin, keskiarvon ja odotteen.

Eläkkeellesiirtymisiän mediaani on pysynyt vuosia samana. Viimeaikoina se on kuitenkin herännyt eloon ja noussut kahdella vuodella. Jos eläkepolitiikkaa arvioitaisiin mediaani- iän perusteella, ongelmia ei havaittaisi. Voitaisiin sujuvasti päätellä, että esitetty eläkkeellesiirtymisiän nousutavoite on helppo toteuttaa eläkesääntöjä tai työelämää mitenkään muuttamatta. Kuitenkin merkittävin syy mediaanin nousuun on sodan jälkeen syntyneiden ikäluokkien suuri koko. Samalla selityksissä päädyttäisiin hullunkuriseen kausaalisuhteeseen, sillä menneisyyden korkea syntyvyys ei liene nykyisen eläkepolitiikan ansiota.

Keskiarvon käytössä on samankaltaisia on-

gelmia. Tästä syystä eläkepolitiikan vaikutusten seurannassa käytetään Suomessa eläkkeellesiirtymisiän odotetta, joka on analoginen käsite elinajan odotteelle. Sillä on hyödylliset ominaisuudet:

- Odote reagoi oikean suuntaisesti eläkkeiden alkavuuksissa (ikäluokittaisissa eläkkeelle siirtyneiden osuuksissa) tapahtuviin muutoksiin. Se laskee, jos eläkkeiden alkavuus nousee jossakin vanhuuseläkeikänuoremassa ikäluokassa ja nousee, jos eläkkeiden alkavuus laskee.
- Odote reagoi vain eläkkeiden alkavuuksissa tapahtuviin muutoksiin. Siihen ei vaikuta ikäluokkien koko.
- Odote reagoi välittömästi eläkkeiden alkavuuksissa tapahtuneisiin muutoksiin.
- Odotteen laskemisessa tarvittava tilastomateriaali on saatavilla.

Vaikutusarviot vaikeita

Vaikka eläkkeelle siirtymisen muutokset osataan mitata, eläkkeelle siirtymistä lykkäävien toimenpiteiden vaikutusten luotettava arvioiminen on vaikeaa. Matemaattisella eläke-ennustemallilla voidaan laskea tarkasti esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuden puoliintumisen vaikutus eläkkeellesiirtymisiän odotteeseen. Siihen miten puolittumiseen päästään, ei suoraan löydy vastausta. Kyse on mallin epävarmoista oletuksista.

Eläkkeellesiirtymisiän odotteen arvoon vaikuttavien tekijöitä on mahdollista analysoida. Niinpä nopealla aikataululla tapahtuva eläkkeellesiirtymisiän odotteen nosto tiedetään hankalaksi tehtäväksi. Sen sijaan nuorten töihin siirtymistä voitaisiin kansainvälisten vertailujen perusteella aikaistaa nopeastikin. Vaikutuksien arviointiin on jo tarjolla mittari – työllisen ajan odote.

Euroopan unionin eteläreunalla on nähty vaikutukseltaan marginaalisia vanhuuseläkeiän nostopäätöksiä. Siellä ennakoitavien ongelmien osalta näytetään ryhdyttävän tositoimiin vasta talouden tylyjen tosiasioiden eliminoitua muut vaihtoehdot.

Onhan Kreikalla ja Suomella sentään yhteistäkin – hurmaava meri ja saaristo.

Lasse Koskinen

Kirjoittaja on Finanssivalvonnan johtava asiantuntija ja Aalto-yliopiston kaupparakorkeakoulun dosentti.

Finanssikriisin vaikutuksia työeläkkeisiin Euroopassa

1. Rahoituskriisi on hellittänyt otettaan
2. Eläkkeitä leikataan kriisin seurauksena
3. Ruotsissa sovelletaan ensi kertaa tasapainoindexiä

★ Finanssikriisi levisi syyskuussa 2008 Yhdysvalloista maailmanlaajuisesti taantumaksi. Pörssikurssien romahdus ja eläkerahastojen markkina-arvon aleneminen on näkynyt suoraan sekä täysin rahastovissa etuusperusteisissa eläkejärjestelmissä että maksuperusteisissa järjestelmissä. Toisin kuin Suomessa, kriisi on joissain maissa johtanut myös eläkkeiden leikkauksiin.

Eläkerahastojen näkymät kirkastuneet

★ Reilua vuotta myöhemmin reaalityöeläkeläisten ongelmat ovat ilmeiset ja tätä kuvaavat indikaattorit ovat negatiivisia, mutta osakemarkkinoilla pohjakosketuksesta on lähdeytty uuteen nousuun. Niin Suomessa kuin muuallakin on uutisoitu eläkerahastojen vuoden 2009 sijoitustuottojen odotettua ripeämmästä kasvusta ja eläkerahastojen toipumisesta.

Pahin vaihe näyttäisikin olevan ohi. Matkaa kriisiä edeltävälle tasolle on edelleen, maiden kokonaistaloudellisesta tilanteesta puhumattakaan.

Esimerkiksi **Britanniassa** takuurahaston (Pension Protection Fund) mukaan 73 prosenttia etuusperusteisista lisäeläkerahastoista oli alirahastoitua vuoden 2009 lopussa. Käännettä parempaan osoittaa kuitenkin se, että vuoden 2008 lopun lähes 195 miljardin punnan vastuuvajauksesta oli vuotta myöhemmin jäljellä noin 33 miljardia puntaa. Kriisi on vauhdittanut etuusperusteisten lisäeläkerahastojen sulkemista ja niiden muuntamista maksuperusteisiksi.

Alankomaissa useat työeläketurva hoitavat lisäeläkerahastot ovat määrääjäksi luopuneet indeksitarkistuksista ja osa eläkerahastoista on myös nostanut maksuja taloudellisen tasapainon saavuttamiseksi. Eläkerahastoja määrittelevien vakavaraisuussääntöjen mukaan rahaston rahastointiasteen on oltava vähintään 105 prosenttia. Alimmillaan lisäeläkerahastojen keskimääräinen rahastointiaste painui Alankomaiden keskuspankin mukaan 92 prosenttiin. Keskimäärin rahastot ylittivät vaadittavan alarajan viime vuoden 3. neljänneksellä (109 %). Vakautettujen eläkkeitä tarkistetaan palkkojen nousun mukaan, kun vakavaraisuus nousee 135 prosenttiin. Vähimmäisrajan ja kyseisen tavoitetaso välillä eläkkeitä tarkistetaan osittain palkkojen mukaan.

Sveitsissä kansa äänestää eläkeleikkauksesta

★ **Sveitsin** pakollisissa lisäeläkejärjestelmissä on jouduttu myös pienentämään indeksitarkistuksia ja osa rahastoista on turvautunut mak-

Mika Vidlund
Erityisasiantuntija
Eläketurvakeskus

sujuen nostamiseen. Sveitsin eläkerahastojen tilasta on liikkunut monenlaisia arvioita. Sosiaalivakuutusviraston tilastojen perusteella voi todeta, että vähintään 50 prosenttia eläkerahastoista oli vuoden 2008 lopussa painunut eläkevastuut kattavan täyden rahastointiasteen alapuolelle. Lokakuussa 2009 vielä noin kolmannes rahastoista alitti täyden rahastoinnin rajan, mutta keskimääräinen rahastointiaste oli jo 97,5 prosenttia.

Tavoitetaso lähestymisestä huolimatta lisäsäästöjä ja samalla vaurautumista tulevaan haetaan pienentämällä eläkepääoman eläkkeeksi muuntavaa karttumisprosenttia. Jo aiemmin oli päätetty (muun muassa eliniän pitenemisestä johtuen), että karttumaa vähennetään asteittain (7,2 prosentista) 6,8 prosenttiin vuoteen 2014 mennessä. Tasoa halutaan edelleen alentaa 6,4 prosenttiin ja kansanäänestys järjestetään maaliskuun alussa. Mikäli kansa ei hyväksy leikkausta, on osalla rahastoista edessä maksutason nostaminen.

Ruotsissa indeksi leikkaa lakisääteisiä työeläkkeitä

★ **Ruotsin** lakisääteisen työeläkejärjestelmän täysin rahastoidun osan eli rahastoeläkejärjestelmän edellisvuoden sukellus sijoitusmarkkinoilla vaihtui viime vuonna historiansa kovimpaan tuottoon. Heilahtelut suuntaan jos toiseen ovat erittäin voimakkaita, sillä sijoitusten osakepaino on ollut yli 80 prosenttia.

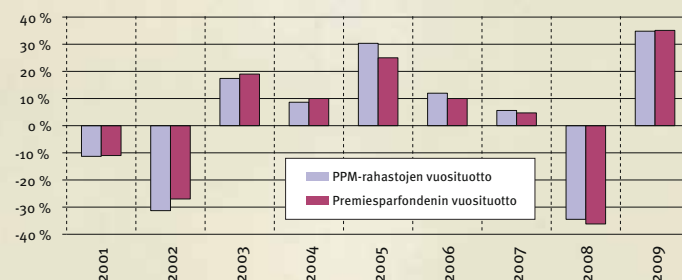
Keskimääräinen pääomapainotettu vuosituohto järjestelmän alkuvaiheista (1995) lähtien mitattuna oli vuoden 2009 lopussa noussut 3,2 prosenttiin, kun se oli negatiivinen (-0,8 prosenttia) vielä vuoden 2008 lopussa.

Ruotsin työeläkejärjestelmän erityispiirre on, että puskurirahastojen arvon aleneminen näkyy jakojärjestelmäperiaatteella rahoitettavan työeläkkeen osan, ansaintaeläkkeen määrän pienenemisenä. Ansaintaeläkkeitä leikataan tänä vuonna noin kolme prosenttia. Takuueläkkeeseen kyseinen indeksi ei vaikuta, joten vakuutettujen kokonaiseläkkeessä vaikutus voi olla edellistä pienempi.

Ruotsin hallitus kiirehti viime vuoden lopulla lieventämään tasapainoindexiä koskevaa lainsäädäntöä. Tästä huolimatta eläkkeet tulevat ennusteiden mukaan pienenemään nykyistä enemmän vuonna 2011.

Ruotsin rahastoeläkejärjestelmän ja sen oletusrahaston (Premiesparfonden) vuosituohto 2001–2009.

(Lähde: Pensionsmyndigheten)

Ikääntymisen kulttuuri kuohuntavaiheessa

Suomi on työölojen kehittämisen eturivissä

Yleensä tiedotusvälineissä ja julkisessa keskustelussa korostuvat lähinnä ongelmat ja kielteiset asiat. Kenties siksi myös suomalaisten työpaikkojen hyvinvoinnissa nähdään yksinomaan puutteita.

Keskimmäarin työelämä ja työturvallisuusasiat ovat kohentuneet valtavasti viimeisten 20 vuoden aikana, työelämäntutkija **Monika von Bonsdorff** korjaa väärää mielikuvaa.

– Vaikka työpaikoittain onkin paljon eroja toteutuksessa, jo yksinomaan työturvallisuudessa, työsuojelussa ja etenkin työterveyshuollossa on Suomessa huikeat systeemit useimpiin muihin maihin verrattuna.

Bonsdorffin välitön puhe paljastaa heti hänen keskisuomalaisen taustansa. Haastattelijakin tempautuu mukaan välittömän työelämäntutkijan positiivisuuteen ja huumoriin, vaikka puhumme isoista ja vakavista asioista.

Hän muistuttaa, että työn ja sen tekijän kokonaisvaltaisessa huolehtimisessa – työhyvinvoinnin tutkimuksessa – Suomi on myös ollut edelläkävijä.

– Esimerkiksi työkykyä ja sen kehittämistä mittaava työkykyindeksi kehitettiin meillä jo 1980-luvulla.

Fyysinen työvoima on jo saatu erityiseen suojelukseen. Nyt myönteistä otetta halutaan henkiseen työhyvinvointiin.

– On ehkä niinkin, että työturvallisuutta palvelevat ja nyttemmin työhyvinvointia kehittävät järjestelmät osaltaan lataavat suuria odotuksia työssä jatkamiselle ja työelämälle, Bonsdorff pohtii.

Työssä jaksamisen asiat ovat vaikeita ja laa-

joja kysymyksiä, joihin on vaikea löytää vastauksia. Myönteisten muutosten läpiviemisessä tarvitaan kärsivällisyyttä.

Sillanrakentajana yli työn virran

Bonsdorff esittää, että meilläkin voisi kehittää työnteon jatkamista muodossa tai toisessa kokopäiväisen työn päättyessä.

– Kokopäiväisen työn päättyessä, siirryttäessä eläkeikaan, voitaisiin soveltaa Yhdysvalloissa bridge employment -nimityksellä tunnettua siltatyötä, joka on Suomessa vielä melko kehittymätöntä, Bonsdorff kertoo.

Siltoja työn keskeytyessä tarvittaisiin myös muissakin elämänvaiheissa ja taitekohdissa.

Tutkijana Bonsdorff kuitenkin haluaa muistuttaa, että tutkimusaineistoja on syytä tarkastella oman aikansa taustaa vasten. Samoin tutkijan on toisinaan viisasta mennä merta edemmäs kalaan.

Bonsdorff ei ole ensimmäinen, joka on halunnut selvittää ihmisten eläkeaikeita, joten hänen oli löydettävä jotain uutta aiheeseen. Väitöskirjassa tarvittava teoriaosa johdatti hänet Yhdysvaltoihin.

Jenkeissä on tyypillistä jatkaa työnteoa jotenkin eläkkeen alkamisen jälkeen, toisin kuin Suomessa. Jatkamiseen vaikuttavat toisaalta eläkejärjestelmä, toisaalta työntekijöiden ha-

luttomuus jäädä pois työelämästä. Elämään halutaan jatkuvuutta työnteon kautta.

– Amerikassa on eläkevastuuta säilytetty enemmän työntekijän omalle vastuulle, mitä en tietenkään sellaisenaan suosita meille.

Silti Bonsdorff kehottaa tutkimaan sikä-läisessä työelämässä tyypillistä *bridge employment* -ilmiötä.

– Suoraan käännettynä siltatyö tai paremmin siirtymätyö on välivaihe pidempiaikaisesta työstä, jossa henkilö joko jatkaa työtä samalla tai muulla alalla saaden osan toimeentulostaan jo eläkkeestä.

Yhdysvalloissa siltatyön määrä on kasvanut huomattavasti 15 vuodessa. Kun 65–69 -vuotiaista vuonna 1993 töissä oli 16 prosenttia naisista ja 25 prosenttia miehistä, suhde oli kasvanut 26:een naisista ja 36 prosenttiin miehistä vuoteen 2008 mennessä.

Rajoja ei aseta ikä vaan ikäkulttuuri

Suomalaisilla ikääntyneillä on jo havaittu orastavia viitteitä halukkuudesta siltatyöhön, mutta asenteet ja tietysti työelämän todellisuus eivät vielä anna kovinkaan paljon rakennusaineita tällaisiin siltoihin.

– On hyvä, että nyt kaikkia mahdollisia keinoja pohditaan työuran pidentämiseksi ja ihmisten kannustamiseksi. Monet muuttuneet

Taloustieteen tohtori Monika von Bonsdorff väitteli viime syksynä ikääntyvien työssä jaksamisesta. Yhden merkittävimmistä havainnoistaan hän teki tutkiessaan eläkkeelle jäämistä Yhdysvalloissa. – Täältä en kuitenkaan muuta minnekään, nuori tutkija tunnustaa kotikaupunkinsa Jyväskylän keskustassa.

– Tiedän, että eläkesäästämisen päätökset ja niistä koituvien riskien hallinta eivät kuitenkaan ole ihan helppoja päätöksiä, vaikka olemme mieheni kanssa keskimäärin enemmän taloudesta kiinnostuneita ihmisiä.

Tutkijan neuvot ovat yllättävänkin samankaltaisia kuin varsinaista työuraansa päättävälle mahdollisille siltatyötä suunnitteleville. Hänestä paras turva nuorelle olisi löytää oma alansa mahdollisimman pian ja päästä valmistuttuaan töihin sujuvasti.

– Maa-ilmantalous kiihtyvät heilahtelut voivat tuottaa tässä pettymyksiä, jos työvoiman tarve suuntautuukin äkkiä aivan toisille aloille, mihin suurin joukoin on koulutauduttu.

Jatkossa työntekijöiden ja työnantajien joustavuus ennakkoluulottomaan alanvaihtoon saattaa olla välttämätöntä.

– Kuulin juuri paikallisuutisista, miten täysin muuhun työhön kouluttautuneet ihmiset olivat vaihtaneet sosiaali- ja terveysalalle. Olsi tosi myönteistä, jos tällaista suuremmalti tapahtuisi.

Ikääntymisen haaste vie mukanaan

Helsingin ja Jyväskylän väliä tiheästi kulkeva Työterveyslaitoksen tutkija mietti työnään muiden jaksamista. Miten samana päivänä viime syksynä kaksoissisarensa **Mikaelan** kanssa väitellyt Monika huolehtii omasta jaksamisestaan?

– Olen kyllä aika työorientoitunut ihminen, mutta tärkeä jaksamisen lähde minulle on keski-suomalaiset juureni. Täältä en lähde minnekään, remontoihan mieheni kanssa oikeina töinä omakotitaloa, Bonsdorff nauraa.

Urheilullinen tuore taloustieteen tohtori on aiemmin harrastanut tiiviisti ratsastusta, mutta nyt koirat kuljettavat häntä luontopoluilla.

– Ikääntymisen haaste työelämässä on suurempi kuin mikään lama, Bonsdorff kannustaa aiheesta kiinnostuneita.

Teksti: Kimmo Kontio

Kuva: Matti Salmi

tosiasiat puhuvat jo nyt siltojen rakennuksesta työelämään, Bonsdorff otaksuu.

Hänen mukaansa talouden elpyminen lisäisi välittömästi kaikenlaisen työn kysyntää ja tärkeää on myös, että vuoden 2005 jälkeinen eläkelainsäädäntö tukee työssä jatkamista.

– Tuskin on kenenkään etu, että järjestelmät tekisivät ikäluokka toisensa jälkeen korkeammin koulutettujen ja aikuisiällään koulututtu- neiden ikääntyvien työntönteon tai sen jatkamisen kannattamattomaksi.

Ihmiset olisivat valmiimpia kokeilemaan ja kiinnostumaan uudesta kaikkina ikäkausina, jos heille vain tarjotaan mahdollisuuksia toisin kuin vielä 20 – 30 vuotta sitten.

– Me ikäännyimme aina vallitsevassa kulttuurissa. Iän myötä arvot erilaistuvat ryhmittäin

ja yksilöittäin, Bonsdorff painottaa.

Bonsdorff tarkasteli suomalaisten sairaanhoitajien työkykyä ja työssä jaksamista väitöskirjassaan.

– Tällä ammattiryhmällä raha sinänsä ei kenties ole perimmäinen syy, vaan se, että kokemusta ja osaamista arvotetaan myös palkassa.

Nuoren punnittava vaihtoehtoja ja riskejä

Bonsdorff uskoo, että eläkeasiat tulevat jatkossa nuorille yhä läheisemmiksi, mutta tuskin helpommiksi. Hänen mukaansa jo nyt moni nuori aikuinen, haastateltava itse muiden muassa, pohtii säästämistä ja varautumista tulevaan.

OSA-AIKA-ELÄKE

Osa-aikaeläkkeellä ollaan nimensä mukaisesti osittain eläkkeellä, osittain työssä. Osa-aikaeläke tukee työssä jatkamista, koska sen avulla yhä useampi ikääntynyt käy työssä.

Osa-aikaeläke ei kuitenkaan lisää kokonaistyöpanosta, sillä työura ei pitene niin paljon, että se korvaisi osa-aikaisesta työstä aiheutuvan työpanoksen vähenemisen.

Aika ajoin on keskusteltu ikärajojen muuttamisesta, ja rajoja on muutettu. Välillä taas nousevat puheet koko etuusmuodon lakkauttamista.

Ikääntyneiden työhön osallistumista osa-aikaeläke helpottaa. Tutkimuksen (Eläketurvakeskuksen raportti, 2007) mukaan kaksi kolmesta osa-aikaeläkkeellä olleista arveli jaksavansa tehdä työtä vanhuuseläkkeelle saakka osa-aikatyössään.

– Yleisin syy osa-aikaeläkkeelle siirtymiseen on se, että haluttiin lisää aikaa perheelle ja harrastuksille. Useat tekevät perheen parissa sellaista hoivatyötä, joka on selvästi enemmän huolenpitoa edellyttävää kuin tavanomaiset kotityöt, toteaa tutkija **Mervi Takala** Eläketurvakeskuksesta.

Eläkelajina osa-aikaeläke on ollut voimassa vuodesta 1987.

Kaikkien aikojen suurin buumi osa-aikaeläkkeelle siirtyneiden lukumäärässä koettiin vuonna 2002, jolloin yli 16 000 henkilöä siirtyi osa-aikaeläkkeellä.

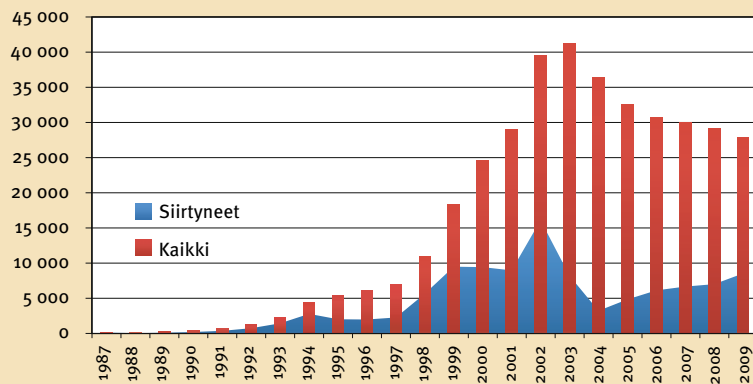
Osa-aikaeläkkeelle siirtyneiden määrä on viime vuodet 2004–2009 kasvanut, mutta osa-aikaeläkkeen saajien määrä on ollut hitaasti pienenevä. Viime vuonna osa-aikaeläkkeellä oli yhteensä lähes 28 000 henkilöä.

Osa-aikaeläkkeensaajista runsas puolet (55 prosenttia) työskentelee yksityisellä sektorilla. Sektoreiden kokoon nähden osa-aikaeläke on kuitenkin paljon yleisempi julkisella sektorilla ja varsinkin kuntasektorilla.

Osa-aikaeläkkeen maksaa työeläkelaitos, jos eläkkeen saamisen ehdot täyttyvät. Aina osa-aikatyöhön siirtyminen on sopimus, josta täytyy neuvotella työnantajan kanssa. Työnantajalla ei ole velvollisuutta osa-aikatyön järjestämiseen.

*Teksti: Anne Iivonen
Kuvitus: Ilkka Kumpunen*

Osa-aikaeläkettä saavat yhteensä

Minkä ikäisenä voi hakea?

★ Osa-aikaeläkkeelle on mahdollista siirtyä työuran loppuvuosina. Osa-aikaeläkkeelle voi hakeutua 58–67-vuotiaana vuosina 1947–1952 syntyneet.

Nykyisestä 58 vuodesta osa-aikaeläkkeen alaikäraja nousee vuoden 2011 alussa 60 vuoteen. Muutoksen jälkeen vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneillä osa-aikaeläkkeen ikäraja on 60–67 vuotta.

Kuitenkin ennen vuotta 1947 syntyneet voivat jäädä osa-aikaeläkkeelle ennen kuin täyttävät 65 vuotta.

Miten pitkää työuraa vaaditaan?

★ Työtä on pitänyt tehdä ja työeläkettä ansaita, jotta voi hakeutua osa-aikaeläkkeelle. Työeläkettä kerryttäneitä ansioita pitää olla koossa vähintään viisi vuotta viimeisten 15 vuoden aikana. Vaatimuksena on myös 12 kuukautta kestänyt kokoaikatyötä viimeisten 18 kuukauden aikana.

Tarkastelu-aikaa voidaan pidentää enintään kuudella kuukaudella, jos on saanut sairausajan palkkaa tai sairauspäivärahaa tänä aikana.

Osa-aikaeläkettä ei voi saada, jos saa jo muuta eläkettä. Perhe- ja kansaneläke eivät kuitenkaan ole esteenä.

Paljonko osa-aikaeläke on?

★ Osa-aikaeläke on puolet koko-aikatyön ja osa-aikatyön ansioiden erotuksesta. Enintään se voi olla kuitenkin 75 prosenttia osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä kertyneestä eläkkeestä.

Osa-aikatyön palkkaan sisältyvät rahapalkan lisäksi luontoisedut, arvioidut ylityökorvaukset, mahdolliset muut lisät ja myös lomarahaa, joka on laskettu osa-aikatyön palkasta. Osa-aikaeläke ja osa-aikatyöstä saatava palkka ovat verotettavaa tuloa.

Paljonko voi tienata?

★ Ansioiden pitää vähentyä osa-aikaeläkkeellä 35–70 prosenttiin. Saman verran myös työaika lyhenee.

Henkilökohtainen ansioraja sovitaan eläkkeen alkaessa. Ansiot voivat vaihdella plus miinus 10 prosenttia sovitusta rajoista.

Yrittäjä puolittaa tienestinsä ja työpanoksensa osa-aikaeläkkeellä. Käytännössä tämä tarkoittaa YEL-työtulon puolittamista, ja ennen puolittamista työtulon on oltava vähintään 13 551,19 euroa vuodessa.

Miten yrittäjää kohdellaan?

★ Myös yrittäjä voi siirtyä osa-aikaeläkkeelle. Yrittäjätoiminnan voi myös osa-aikaeläkkeellä lopettaa kokonaan ja siirtyä muuhun osa-aikatyöhön.

Yrittäjän osa-aikaeläke on puolet kokoaikaisen ja osa-aikaisen yrittäjätoiminnan työtulojen erotuksesta, enintään kuitenkin 75 prosenttia osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä.

Jos yrittäjällä on ollut muuta ansiotulota yrittäjätoiminnan rinnalla, nämä ansiot otetaan huomioon osa-aikaeläkettä laskettaessa.

Miten eläke karttuu?

★ Osa-aikatyöstä eläkettä karttuu 1,9 prosenttia vuodessa 63-vuotiaaksi saakka. Sen jälkeen karttuma nousee 4,5 prosenttiin aina 68 vuoden ikään asti.

Ennen vuotta 1953 syntyneille karttuu eläkettä sekä osa-aikatyöstä saadusta palkasta että ansion alenemasta. Ansion alenema on koko-aikatyön vakiintuneen ansion ja osa-aikatyön palkan erotus. Ansion alenemasta eläkettä karttuu 0,75 prosenttia vuodessa.

Vuodesta 2011 lukien vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneille eläkettä karttuu kuitenkin vain osa-aikatyöstä, mutta ei ansion alenemasta.

Toinen poikkeus koskee 1946 tai aiemmin syntyneitä osa-aikaeläkeläisiä. Heille karttuu eläkettä osa-aikatyöstä 2,5 prosenttia vuodessa 65-vuotiaaksi asti ja ansion alenemasta karttumisprosentti on 1,5.

Talvipäivä lakeuksilla alkaa olla aluillaan, kun Matti Tialan työvuoro on päättymässä. Nykyistä reittiään hän ajaa puoli-päiväisesti eli työtunteja kertyy arkipäivisin noin neljä. Aamuihminenä hän nauttii aikaisista nousuista.

IKÄRATAS

alkoi pyöriä ”väärään” suuntaan

Osa-aikaeläke palautti linja-autonkuljettajan työkuoron. 67-vuotias Matti Tiala jatkaa ratissa todennäköisesti vielä vuoden.

Kokkolan matkahuollon pihamaalla on hiljaista, kun linja-autonkuljettaja **Matti Tiala** pakittaa autonsa lastauslaiturille. Ennen aamuseitsemää lähtevän bussin kyytiin tulee tänä aamuna vain paketteja.

– Taitaa olla monella opiskelijalla lomaa, sanoo Tiala muutaman vakionaaman puuttuessa lähtölaiturilta.

Monta vuotta samaa vuoroa ajanut kuski tuntee asiakkaansa, mutta satunnaisiakin väliillä on. Tiala (67) on ammattikuljettajana harvinaisuus, sillä harva pysyy työelämässä eläkeikänsä. Toistakymmentä vuotta sitten Tiala ei olisi arvannut ajavansa vielä tänä aamuna linja-autoa työkseen. Nivelvaivat pitivät hänet silloin pitkiä aikoja sairauslomilla.

Vuonna 1999 hän kysyi työnantajaltaan mahdollisuutta jäädä osa-aikaeläkkeelle. Sille ei ollut estettä, joten Tiala alkoi tehdä töitä kaksi viikkoa kuukaudesta.

– Minulla oli aikaa hoitaa kuntoani ja levätä kunnolla. Vaivat helpottivat nopeasti ja sairauslomat loppuivat käytännössä siihen. Aloin harastaa pyöräilyä. Parhaina päivinä kilometrejä kertyi 130, hän selittää.

– Nyt tuntuu, että voin paremmin kuin vuosiin. Aivan kuin ikäratas olisi alkanut pyöriä väärinpäin.

Eläkkeeltä takaisin töihin

Vuosi sitten Tiala jäi kokonaan eläkkeelle, mutta jatkoi työssään sivutoimisesti. Hän on ehtinyt vuosien mittaan asennoitua jo työelämästä sivuun jäämiseen, mutta taloudelliset syyt pitävät hänet toistaiseksi töissä.

– Eläkeuudistus leikkasi jonkin verran muutenkin pientä eläkettäni. Päätinkin jäädä kokonai- eläkkeelle, mutta jatkaa vielä ajamista. Pysyn töissä todennäköisesti vielä vuoden, jos terveyttä riittää, virkkaa liki 30 vuotta samalla työnantajalla ollut kuljettaja.

Veri veti Tialaa tien päälle jo nuorena, sillä ensimmäistä kertaa hän työskenteli linja-autossa jo 1950-luvulla rahastajana. Kului kuitenkin toistakymmentä vuotta ennen kuin hän päätyi itse linja-auton rattiin. Sitä ennen hän ajoi muun muassa rekkaa. Hän huomauttaa, että työ on muuttunut paljon vuosikymmenien saatossa.

– Matkustajat ovat vähentyneet. Ajokalus-

**Matti Tialan mukaan bussikuskina pärjää parhaiten olemalla joustava sekä työaika-
jen että sosiaalisen
elämän suhteen. Työ
on asiakaspalvelua,
joten ihmisten kanssa
on tultava toimeen.**

to ja tiestö ovat parantuneet. Varjopuolena on, että aikataulut ovat kiristyneet, hän listailee.

Kiire ja vaihtelevat keliolosuhteet ovat kuljettajalle rasittavia. Epäsäännölliset työajat tuovat monelle huonot ruokailutottumukset.

– Työ on henkisesti kuluttavaa. Jos miettisi liikaa vastuuta, minkä ratin taakse istuessaan ottaa, ei tohtisi lähteä ollenkaan.

Tiala huomauttaakin, että linja-autonkuljettajan työ on kutsumustyötä. Hän perustelee sitä palkan pienuudella työn vaativuuteen nähden.

– Harva tästä työstä lähtee kuitenkaan pois. Raskaskaan työ ei tunnu raskaalta, jos siitä itse tykkää.

”Kuminauhatyppi” pärjää parhaiten

Tialan mukaan bussikuskina pärjää parhaiten ”kuminauhatyppi”. Pitää olla joustava sekä työaika- ja sosiaalisen elämän suhteen. Työ on asiakaspalvelua, joten ihmisten kanssa on tultava toimeen.

– En ole erakkoluonne, vaikken ruuhkista perustakaan. Pidän ihmisten kanssa olemisesta.

Tialan mukaan moni on hakeutunut keskustelemaan kuljettajan kanssa hyvinkin henkilökohtaisista asioista.

– Varsinkin pidemmällä matkoilla sen aina tiesi, kun joku jäi etupenkille ja vilkaisi taakseen, että onko ketään lähellä. Silloin yleensä käytiin ne syvälliset keskustelut.

Kokkolan seudun erikoispiirteenä oli erityisesti takavuotina ruotsinkielisten runsas määrä. Tiala ei puhu varsinaisesti ruotsia, mutta oppi sitä työssä kuuntelemaan sujuvasti.

– Paikallisvuoroja ajaessani minulla oli paljon ruotsinkielisiä asiakkaita. Selvisimme hyvin, sillä ymmärsin mitä he sanoivat ruotsiksi ja he taas ymmärsivät kun vastasin suomeksi, hän naureskelee.

Myös ihmistuntemus kehittyi linja-autoa ajaessa. Osana sitä on taito tunnistaa hankalat tapaukset jo kaukaa. Tiala sanoo, että hankalia asiakkaita on ollut vähän, mutta tarpeeksi kuitenkin.

Hän muistelee tapausta, joka sattui hänen

ajassaan Kokkolan paikallisliikennevuoroa. Mies tuli bussiin sisään maksamatta ja ilmoitti, että haluaa nähdä miehen, joka hänet autosta saa lähtemään. Tiala ei virkkanut siihen mitään vaan lähti liikenteeseen. Eräs matkustaja jo ihmetteli, että näinkö helppoa on matkustaa maksamatta. Tiala toppuutteli kysyjää ja koki reitiltä poliisilaitokselle.

– Kulmalla sattui olemaan pari poliisia nakikioskilla ja kävin heille sanomassa, että eikö teille makseta tavallaan tappelemisesta. Poliisin ei tarvinnut kuin ilmaantua autoon ja vinkata kaveri ulos. Mitään ongelmia ei tullut.

Keli voi muuttua minuuteissa

Talviaamun ajokeli on toistaiseksi hyvä, mutta se voi muuttua nopeasti. Tiala muistelee erästä matkaa, jolla keli muuttui minuuteissa sankasta lumipyörystä vesisateeksi.

– Ensin oli sellainen pyry, ettei nähnyt eteensä juuri mitään. Sitten alkoi sataa vettä ja ajaminen meni ihan hulluksi, kun oli jäätikköä ja sohjoa sekaisin. Jälkeenpäin sitä aina ihmettelee, ettei mitään suurempaa kolaria ole koskaan omalle kohdalle sattunut.

Tialan tyyliin ei kuulu enää murehtia seuraavan työpäivän ajokelejä. Edellisenä iltana hän toki vilkaisee säätiedotukset.

– Joskus nuorempana saattoi miettiä enemmänkin, että mitähän siitä nyt tulee. Nykyisin ajattelen, että se on ihan turhaa, sillä sittenhän sen näkee.

– Eniten työstä kokonaan pois jäämisessä harmittaa, että menettää kontaktin moneen ihmiseen, jonka kanssa on työn kautta tekemisissä. Ei sitä voi olla surematta, vaikka ”oikealle” eläkkeelle jäämistä vähän jo odottaakin, hän pohtii ja lähtee varikolla tankkaamaan autoa seuraavalle kuskille valmiiksi. Aika usein hän ehtii sen pestäkin.

Sitten on vielä koko päivä aikaa puuhata kaikkea muuta.

Teksti: Lea Taivassalo

Kuvat: Kirsi Tuura

EU:n eläkepoliittiset tavoitteet korostuvat talouden taantumassa

Jarna Bach-Othman
Erityisasiantuntija
Eläketurvakeskus

1. Eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen ja työurien pidentäminen ovat yhteisiä tavoitteita EU-maille.
2. Eläkkeiden riittävyttä tulee seurata, erityisesti epätyypillisten työurien ja matalapalkkaisten työntekijöiden osalta.
3. Rahastoeläkkeiden merkityksen kasvu vaatii järjestelmien parempaa valvontaa ja suunnittelua.

★ EU:n komissio julkaisi vuonna 2009 yhteisraportin sosiaalisen suojelun ja osallisuuden strategioista EU-maissa.

Raportissa arvioidaan jäsenmaiden strategioita ja toimintaa köyhyyden ja syrjäytymisen, eläkkeiden sekä terveydenhuollon osalta syksyllä 2008 toimitettujen kansallisten raporttien perusteella. Arvioinnin tukena on lisäksi käytetty avoimen koordinaatiomenetelmän puitteissa julkaistuja muita asiantuntijaselvityksiä.

Finanssikriisin myötä jäsenmaiden raportoimat tavoitteet ja toimenpiteet ovat korostuneet entisestään. Useissa maissa on kriisin vaikutusten lieventämiseksi jo toteutettu toimenpiteitä, joilla on pyritty turvaamaan heikoimmassa asemassa olevien asema sekä eläkejärjestelmien rahoitustilanne.

Komissio painottaa, että taantumana sosiaalisia vaikutuksia tulee myös jatkossa seurata tarkasti. Eläkkeiden osalta on tärkeää välttää varhaiseläkkeiden käyttöä työvoiman vähentämiskeinona sekä seurata eläkkeiden riittävyttä. Myös rahastoivien eläkkeiden rooliin eläketurvan kokonaisuudessa tulee kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota.

Ikääntyvien työllisyys avainasemassa

★ Työurien pidentämistavoite on ensisijainen eläkejärjestelmien taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden turvaamisessa. Toistaiseksi työurien pidentämiseksi tehdyt toimenpiteet painottuvat työuran loppupäähän.

Eläkkeellesiirtymisikään on vanhuuseläkeiän noston lisäksi pyritty jäsenmaissa vaikuttamaan mm. suurentamalla eläkkeiden varhennusvähennyksiä ja lykkäyskorotuksia, pidentämällä täyden eläkkeen saamiseksi vaadittavia vakuutusaikoja sekä ottamalla käyttöön erilaisia eliniän pitenemisen huomioivia vakauttajia.

Edellisen raportointikierron jälkeen eliniän piteneminen on alettu huomioida muun muassa Portugalin, Itävallan, Ranskan ja Tanskan eläkejärjestelmissä. Jäsenmaat korostavat lisäksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen vähentämistä ja Iso-Britannia, Unkari ja Alankomaat listaavat tämän yhdeksi päätavoitteistaan.

Ikääntyvien työllisyysaste, erityisesti naisten, on noussut 2000-luvulla lähes kaikissa EU-maissa. Monissa maissa työllisyysaste laskee kuitenkin edelleen selvästi heti 54 ikävuoden jälkeen ja 61 vuotta täytäneistä on EU-maissa työelämässä enää kolmasosa. Toinen kolmannes on eläkkeellä ja loput muutoin poissa työelämästä esimerkiksi työttömyyden tai sairauden takia.

Vuonna 2008 ikääntyvien työllisyysaste oli EU27-maissa 46 prosenttia ja kaksitoista jäsenmaata, mukaan lukien Suomi, täytti ns. Lissabonin tavoitteen 55–64 -vuotiaiden 50 prosentin työllisyysasteesta vuoteen 2010 mennessä. Seitsemässä maassa, muiden muassa Belgiassa ja Italiassa ikääntyvien työllisyysaste jäi alle 35 prosentin.

Eläketurvan riittävyyden huomiota

★ Vuoden 2007 yhteisraportissa peräänkuulutettiin jäsenmailta tarkempaa analyysia täyden eläkkeen myöntämiseksi vaaditun vakuutusajan ja eläkepalkan laskenta-ajan pidentämisvaikutuksista niiden osalta, joiden työura jää katkonaiseksi työttömyyden, patkätöiden tai hoivavastuiden takia.

Vuoden 2008 raporteissa todetaan, että erityisesti pitkät työttömyysjaksot vaikuttavat negatiivisesti eläketurvan riittävyyteen.

Vaikka vähimmäiseläkkeiden merkityksen katsotaan jäsenmaissa ensisijaisesti vähenevän muun muassa naisten lisääntyneen työssäkäynnin seurauksena, voivat ansiosidonnainen eläketurvaan tehdyt heikennykset vaikuttaa pitkällä aikavälillä myös päinvastaiseen suuntaan.

Erityisesti naisten osalta matala palkkataso, osa-aikatyön yleisyys sekä työelämästä poissaolo lastenhoidon vuoksi vaikuttavat myös tulevaisuudessa eläketasoa heikentävästi. Unkarissa, Puolassa, Slovakiassa ja Tšekissä lähiaikoina eläkkeelle siirtyvän kohortin pitkät työttömyysjaksot siirtymätalouden aikana ovat pienentäneet eläkkeitä ja vähimmäiseläketurvan merkitys korostuu.

Pelkästään vähimmäiseläkkeiden varassa olevien eläketurva ei ole riittävällä tasolla osassa maita. Suomella on kyseenalainen kunnia olla tällä komission listalla yhdessä muun muassa Ison-Britannian, Portugalin ja Espanjan kanssa.

Rahastoeläkejärjestelmien valvontaa tehostettava

★ Rahastoivien järjestelmien merkitys kasvaa Euroopassa tulevina vuosina, vaikka lakisäätöiset jakojärjestelmät säilyttävät asemansa tärkeimpinä eläketurvan lähteinä.

Merkityksen kasvu yhdessä taloustaantumana kanssa korostaa järjestelmien huolellisen suunnittelun ja valvonnan tarvetta, jotta niiden kyky selvitä sijoitus- ja maksatusriskeistä vahvistuisi. Myös järjestelmien kattavuutta tulisi parantaa.

Mediassa puetaan kiivaasti eläkeasioita. Työeläketurvaa koskevas-
ta mediaseurannasta ilmenee, että viime vuoden koettelevin uutis-
myrsky nousi hallituksen ilmoituksesta nostaa vanhuuseläkkeen
alaikärajaa. Kiista rauhoittui, kun eläkeiän noston sijaan kahdessa
työryhmässä alettiin etsiä vaihtoehtoja työurien pidentämiseksi.

Vilkas eläkekeskusteluvuosi

ELÄKEIKÄ nousi otsikoihin

M

yös talouskriisin vaikutukset työeläkejärjestelmään huolestuttivat mediavuoden 2009 alkupuolella. Kuitenkin jo vuoden lopussa uutiset toistivat työeläkelaitosten sijoitusten toipuneen lamasta erittäin nopeasti.

Eläkeiän korottaminen puhutti kiivaasti

Pääministeri **Matti Vanhanen** ilmoitti hallituksen tehneen päätöksen nostaa vanhuuseläkkeen alaikärajan asteittain 63 vuodesta 65 vuoteen jo 2011 alkaen. (Helsingin Sanomat 24.2.) Hallituksen päätös synnytti kiivaan poliittisen keskustelun.

Oitis perään mediassa palkansaajajärjestöt vaativat hallitusta perumaan päätöksensä ja vastustavat jyrkästi eläkeiän nostamista. Päätös aiheutti luottamuspuolan, koska hallitus oli hylännyt kolmikantaisen valmistelun. Useat ammattiyhdistysliittojen puheenjohtajat pitivät yleislakkoa mahdollisena tai kertoivat olevansa valmiita ulosmarssin tapaisiin mielenilmauksiin. (Helsingin Sanomat 27.2.)

Presidentti **Tarja Halonen** ei pitänyt hallituksen eläkeiän nostamis päätöksestä hyvänä uutisena. Presidentti Halosen mukaan eläkejärjestelmän ongelma ei ollut eläkeikä vaan se, milloin ihmiset jäävät eläkkeelle. (Helsingin Sanomat 27.2.) Aikeet nostaa eläkeikää aiheuttivat poliittisen kiistan eduskunnassa. Hallitus puolustautui perustelemalla eläkeiän alarajan nostoa välttämättömänä, jotta eläkkeet pystyttäisiin maksamaan.

Päätöksestä seuraavat vaikutukset herättivät vilkasta keskustelua mediassa. Eläkeikärajan nostaminen ei keskusteluissa uskottu johtavan hallituksen tavoittelemaan rahalliseen säästöön. Eläkevakuutusyhtiöissä pelättiin, että hallituksen päätös nostaa eläkeikää varhentaisi eläkkeelle hakeutumista ja lisäisi työkyvyttömyyseläkehakemusten määrää. (Kaleva 25.2.) Asiantuntijat pitivät mahdollisena, että yrityksiä alkaisi houkuttaa nykyistä eläkeikää lähestyvien irtisanominen ennen kuin eläkeikärajat nousisivat.

Hallitus ja työmarkkinajärjestöt sopivat yhteisymmärryksessä että Eläketurvakeskuksen **Jukka Rantalan** työryhmä asetettiin pohtimaan eläkkeelle jäämisiään nostamista muuttamalla eläkejärjestelmää. Elinkeinoelämän keskusliiton **Jukka Ahtelan** työryhmän tavoitteeksi tuli työmotivaation ja työssä jaksamisen edistäminen.

Työurien pidentämiseen etsittiin ratkaisua

Julkinen keskustelu kohdistui työurien pidentämiseen. Palkansaajajärjestöt ehdottivat ikääntyneiden ihmisten irtisanomissuojan vahvistamista ja irtisanomisen hinnan nostamista riittävän korkeaksi työnantajille.

EK:n johtaja **Lasse Laatonen** ehdotti, että eläkkeelle pääsisi vasta tehtyään riittävän pitkän työuran. (Kauppalehti 23.4.) Työmarkkinajärjestöt vastustivat ehdotusta. Sata-komitean puheenjohtaja **Markku Lehto** kannatti opiskelun nopeuttamista, työttömyysjaksojen lyhentämistä ja maahanmuuttajien rekrytointia. (Helsingin Sanomat 31.10.) Sosiaali- ja terveysministeri **Liisa Hyssälä** näki keskeisenä, että työelämän laatua oli parannettava ja masennusperäistä työkyvyttömyyttä vähennettävä.

Työmarkkinajärjestöt olivat yksimielisiä siitä, että järjestämällä kunnollinen työterveyshuolto työuria saataisiin pidennettyä. Myös

tutkijat olivat samoilla linjoilla. TTL:n tutkijan **Johanna Turjan** mukaan kuntoutuksen tuli jatkua työpaikalla ja työterveyshuollossa.

Professori **Juhani Ilmarinen** ja ylilääkäri **Seppo Koskinen** ehdottivat joustoja työhön ja ikäihmisten jaksamisen yksilöllistä huomioimista. Tutkimusprofessori **Guy Ahonen** esitti yhtä ylimääräistä vapaapäivää työviikkoon, tai lisäkuukautta lomiin 55–65-vuotiaille, jos töissä jatkettaisiin 65-vuotiaaksi asti. (YLE TV1, 29.12.)

Työnantajapuoli ehdotti osa-aikaeläkkeistä ja työttömyysturvan lisäpäivistä luopumista kokonaan. (Helsingin Sanomat 13.12.) Työntekijäpuolen näkemys oli vastakkainen ja ehdotukset torjuttiin.

STTK:n **Markku Salomaa** ja SAK:n **Kaija Kallinen** pitivät Rantalan työryhmän tilannetta erittäin vaikeana ja täysin jumissa olevana. Myös Jukka Ahtelan työryhmän näkemykset työurien pidentämisestä olivat eriäviä. (Helsingin Sanomat 13.12.) Pääministeri **Vanhanen** myönsi vuoden lopussa ratkaisuja pohtiville työryhmille kuukauden lisäaikaa tammikuun loppuun. Vanhanen totesi, että työryhmät eivät sillä hetkellä pystyneet tekemään päätöksiä. (Aamulehti 16.12.)

Työeläkeyhtiöt toipuivat taantumasta nopeasti

Työeläkeyhtiöt julkaisivat alkuvuodesta 2009 historiansa huonoimpia tuloksia. Työeläkevakuuttajat TELAn jäsenyhteisöjen sijoitusten arvo laski keskimäärin 16,4 prosenttia. (Turun Sanomat 28.4.)

Työeläkeyhtiöiden tulosten heikentyminen herätti julkisessa keskustelussa pelkoja eläkejärjestelmän kaatumisesta. Sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston päällikkö **Tarmo Pukkila** varoitti, että työeläkkeiden rahoitus ei ollut vakaalla pohjalla ja vaati eläkeasioista päättäviä työmarkkinajärjestöjä tekemään asialle nopeasti jotain. (Helsingin Sanomat 26.5.)

Sekä palkansaaja- että työnantajapuolella tyrmättiin nopeasti Pukkilan näkemykset. STTK:n edunvalvontajohtaja Markku Salomaa piti Pukkilan puheita käsittämättöminä ja vastuuttomina. Myös EK:n johtaja Lasse Laatonen ja SAK:n Kaija Kallinen kommentoivat Pukkilan puheita uskomattomiksi. (Demari.fi 28.5.)

ETK:n Jukka Rantala arvioi, ettei talouskriisillä olisi suoraa vaikutusta eläkkeisiin. (Arvopaperi 31.1.) Myös Ilmarisen toimitusjohtaja **Harri Sailas** ja TELAn johtaja **Eero Lankia** vakuuttivat, että Suomen eläkejärjestelmä kestäisi finanssikriisin eikä lyhytaikainen lama heikentäisi eläke-etuja. (Taloussanomat 2.4.)

Ministeri Hyssälä asetti ryhmän selvittämään työeläkeyhtiöiden vakavaraisuussääntöjen uudistamista. Finanssivalvonnan tarkastusyksikön päällikkö **Seppo Juutilainen** arvioi työeläkeyhtiöiden vakavaraisuuden tyydyttäväksi. Työeläkevarat todettiin sijoitetun turvallisesti ja tuottavasti. (Turun Sanomat 4.6.)

Eteran sijoitusjohtaja **Mika Pesosen** ja Työeläkeyhtiö Varman toimitusjohtaja **Matti Vuorian** mukaan vuoden alku oli ollut sijoitustoiminnassa haastavaa aikaa. Tästä huolimatta sekä Eteran että Varman sijoitusten tuotto prosentit olivat keväällä jo plussan puolella. Loppuvuodesta työeläkeyhtiöiden sijoitukset toipuivat nopeasti kun rahoitusvarat kääntyvät vuoden toisen ja kolmannen neljänneksen aikana selvään nousuun. (YLE 18.12.)

*Teksti: Sari Keski-Heikkilä
Kuvitus: Ilkka Kumpunen*

ESPANJA

Hallitus esittää eläkeiän nostamista

Espanjan hallitus esitti tammikuun lopussa maan virallisen eläkeiän nostamista 65 vuodesta 67 vuoteen.

Eläkeiän nostamisella pyritään maan huoltosuhteen korjaamiseen. Valtiovarainministeri **Elena Salgadon** mukaan huoltosuhde heikkenee huolestuttavaa vauhtia, sillä eläkeläisten osuus maan väestöstä kasvaa nopeasti. Yli 65-vuotiaiden osuus maan väestöstä nousee 30 prosenttiin vuoteen 2049 mennessä. Myös työministeri **Celestina Corbacho** muistuttaa eläkejärjestelmän kestävyysongelmista.

– Eläkeikää on nostettava, jotta järjestelmä kestäisi seuraavat 25–30 vuotta, Corbacho painottaa.

Hallitus haluaa neuvotella eläkeiästä Espanjan keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työnantajien keskusjärjestö pitää eläkeiän nostamista kahdella vuodella riittämättömänä ja vaatii ikärajan nostamista 70 vuoteen. Työntekijäjärjestöt taas ovat tuominneet nostoaikkeit. Maan suurin työntekijäjärjestö Comisiones Obreras, jolla on yli miljoona jäsentä, arvostelee toimenpidettä vääräksi.

– Hallitus keskittyy eläkemenojen leikkämiseen sen sijaan että se etsisi ratkaisuja tulojen ja tuottojen kasvattamiseen, Comisiones Obreras kritisoi tiedotteessaan.

Espanjan hallitus julkisti eläkeiän nostamisesityksen yhteydessä laajan säästöohjelman, jonka tavoitteena on leikata julkisen talouden alijäämää alle kolmeen prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2013 mennessä. Tällä hetkellä vaje on yli 11 prosenttia.

(Guardian 29.1.2010; Yle 29.1.2010)

NORJA

Öljyrahasto stumppasi

Maailmaan suurimpiin rahastoihin lukeutuva Norjan valtion eläkerahasto on vetänyt sijoituksensa pois tupakkaa valmistavista yhtiöistä. Rahaston päätös koskee 17 yhtiötä. Valtiovarainministeri **Sigbjørn Johnsen** perustelee päätöstä rahaston eettisillä periaatteilla.

– On korkea aika heittää tupakka pois valtion rahastosta. Pidän tärkeänä, että rahaston eettiset linjaukset vastaavat omistajan arvoja, Johnsen sanoo.

Eläkerahaston päätös sai alkunsa huhtikuussa 2009, kun rahaston eettisistä linjauksis-

ta tehtiin perusteellinen arvio. Tuolloin Norjan valtiovarainministeriö huomautti, että kansainväliset tupakanvastaiset toimenpiteet ja Norjan tupakkalainsäädännön tiukentaminen herättävät kysymyksiä rahaston sijoitusperiaatteista.

Nyt eläkerahastosta on suljettu pois lukuisia tunnettuja kansainvälisiä tupakkayhtiöitä. Stumppauksen kohteeksi joutuivat mm. Imperial Tobacco, Japan Tobacco, British American Tobacco sekä Philip Morris International. Pois vedettyjen sijoitusten yhteenlaskettu arvo on noin 14,5 miljardia norjan kruunua (1,8 miljardia euroa).

Norjan eläkerahasto tunnetaan myös Öljyrahaston nimellä. Sen markkina-arvo on noin 320 miljardia euroa. Öljyrahasto on saanut mainetta eettisen sijoittamisen periaatteistaan. Se sai julkisuutta erityisesti vuonna 2006, kun rahasto veti sijoituksensa pois yhdysvaltalaisesta Walmartista eettisistä syistä.

(PE 20.1.2010)

TŠEkin TASAVALTA

Sosiaaliturvan suurremontti valmistui

Tšekin tasavallan sosiaaliturvajärjestelmässä astui vuodenvaihteessa voimaan merkittäviä lakimuutoksia.

Lakiuudistuksessa nostettiin eläkeikää sekä lisättiin vanhuuseläkkeeseen oikeuttavien työvuosien vähimmäismäärää.

Tšekkiläisten eläkeikä nousee asteittain 65 ikävuoteen vuoteen 2030 mennessä. Uusi eläkeikä koskee miehiä ja lapsettomia naisia. Lapsia hankkineet naiset voivat jatkossa siirtyä eläkkeelle 62–65 ikäisinä lastensa lukumäärästä riippuen. Lakimuutos nostaa miesten eläkeikää vajaat kolme vuotta. Naisten eläkeikää nostetaan noin neljä vuotta.

Sosiaaliturvauudistus nostaa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavien työvuosien vähimmäismäärää 25 vuodesta 35 vuoteen. Uusi vähimmäismäärä tulee voimaan asteittain vuoteen 2019 mennessä.

Lisäksi Tšekin sosiaaliturva-uudistuksessa korotettiin vakuutettujen ansiotulorajaa sekä muutettiin työkyvyttömyyden määritelmää.

Tšekin sosiaaliturvajärjestelmä, joka sisältää myös työeläkkeet, kattaa maan kaikki palkansaajat ja yrittäjät. Jakoperiaatteella toimivasta työeläkejärjestelmästä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Lakisää-

Peter Lindström
Tiedottaja
Eläketurvakeskus

(Guardian 29.1.2010; Yle 29.1.2010)

Muiden maiden
eläkeasioista voit lukea
myös Eläketurvakeskuksen
kotsisivuilta, www.etk.fi osiosta
Kansainvälinen eläketieto

teisen eläketurvan hallinnosta vastaa Tšekin valtion sosiaalivakuutuslaitos.

(International Update – Recent Developments in Foreign and Private Pensions January 2010; Etk.fi)

LATVIA

Perustuslakituomioistuin kumosi leikkaukset

Latvian perustuslakituomioistuin kumosi ennen joulua kiistellyt lait, joilla maan oikeistohallitus ryhtyi leikkaamaan eläkkeitä viime heinäkuussa. Tuomioistuin katsoi, että eläkkeiden pienentäminen ei ole perustuslain mukaista. Perustuslakituomioistuimeen oli tullut noin 9 000 valitusta leikkauspäätöksestä.

Tuomioistuimen mukaan Latvian parlamentin on päätettävä maaliskuuhun mennessä, miten eläkeleikkaukset maksetaan takaisin kansalaisille. Rahat on maksettava takaisin viimeistään vuonna 2015.

Latvia leikkasi eläkemenojaan heinäkuussa 2009 Kansainväliseltä valuuttarahastolta IMF:ltä ja EU:lta saamansa lainan ehtojen mukaisesti. Leikkaustoimenpide pienensi eläkkeitä 10–70 prosenttia. Lainan suuruus oli noin 7,5 miljardia euroa.

Maan pääministeri **Valdis Dombroškis** totesi perustuslakituomioistuimen päätöksen jälkeen, että Latvia tulee pyytämään kansainvälisiltä lainanantajiltaan neuvoa, miten maa voi ryhtyä niihin leikkauksiin, jotka sovittiin lainapaketin ehdoiksi.

(HS.fi 21.12.2009; DN.se 21.12.2009; Internationalen.se 18.1.2010)

ISO-BRITANNIA

Gurkhat hävisivät eläkekiistan

Iso-Britannian armeijassa taistelleet nepalilaiset gurkha-sotilaat hävisivät tammikuussa eläkeoikeuttaan koskevan kiistan Britannian korkeimmassa oikeudessa.

Gurkhien etujärjestö vaati oikeudessa puolustusministeriötä maksamaan gurkhille samansuuruisia eläke-etuuksia kuin muille brittisotilaille. Ennen vuotta 1997 armeijassa palvelleet gurkhat ovat saaneet eläkettä vain kolmanneksen siitä mitä muille brittisotilaille maksetaan. Gurkhien etujärjestön mukaan liian pientä eläkettä saa noin 25 000 gurkha-

sotilasta.

Britannian korkeimman oikeuden mielestä eläkkeelle siirtyneitä gurkhia ei kohdella epäoikeudenmukaisesti, sillä heillä on oikeus saada eläkettä muita brittisotilaita pidempään.

Eläkkeelle siirtyneille gurkhille on maksettu suhteessa pienempää eläkettä kotimaansa Nepalin elinkustannusten perusteella. Asepalveluksensa päättäneet gurkhat ovat tähän asti yleensä muuttaneet takaisin kotimaahansa. Gurkha-veteraanien asumisoikeuteen tuli kuitenkin lakimuutos vuonna 2009. Lakimuutos tehtiin sen jälkeen, kun näyttelijä **Joanna Lumleyn** avustuksella toteutettu laaja viestintäkampanja käänsi julkisen mielipiteen gurkha-veteraanien puolelle. Nyt Gurkhat saavat asettua asumaan Iso-Britanniaan.

Gurkha-sotilaat ovat taistelleet Britannian armeijan riveissä jo lähes 200 vuotta. He ovat tunnettuja taistelutaidoistaan ja urheudesta. Tällä hetkellä Britannian armeijassa palvelee 3 500 gurkhaa, joista osa taistelee parhaillaan Afganistanissa.

Näyttelijä Joanna Lumley tunnetaan paremmin Patsy Stonena. Lumley esitti ketjussa tupakoivaa Patsya tv-sarjassa Absolutely Fabulous vuosina 1992–2005.

(BBC.co.uk 11.1.2010; Yle.fi 12.1.2010)

RUOTSI

Rakkaus ravistelee riskienhallintaa

Ruotsalaisen eläkeyhtiö Sjätte AP-fondenin hallitus määräsi alkuvuodesta yhtiön koko päätöksentekojärjestelmän ja sijoitustoiminnan perusteellisen riskiarvioinnin kohteeksi.

Hallituksen toimenpiteen syinä ovat eläkeyhtiön sijoitukset Xeratech-yrityksessä sekä Xeratechin ja Sjätte AP-fondenin johtajien välinen parisuhde.

Sjätte AP-fonden syyttää Xeratechin kahta perustajajäsentä yrityksen varojen kavaltamisesta. Samalla on käynyt ilmi, että Sjätte AP-fondenin toimitusjohtaja **Erling Gustafsson** ja Xeratechin toimitusjohtaja **Åsa Röden** ovat seurustelleet viimeiset seitsemän vuotta.

Ruotsin media kiinnostui yhtiöiden johtajien välisestä rakkauselämästä ja etsi joulun alla vihjeitä heidän toimintansa mahdollisista väärinkäytöksistä. Muun muassa E24-talouseläkelehti syytti Gustafssonia työpaikan järjestämisestä avovaimolleen.

Sjätte AP-Fondenin hallituksen puheenjohtaja **Leannart Jeansson** puolustaa Gustafssonin ja Rödenin toimintaa. Jeanssonin mukaan

juuri Röden paljasti Xeratechin todellisen tilan.

Vaikka Ernst & Young tilintarkastajat eivät ole löytäneet virheitä Xeratechin toiminnasta, toimitusjohtaja Röden erosi pian kohun alkamisen jälkeen tehtävistään. Röden kieltäytyi vastaamasta toimittajien kysymyksiin eronsa syystä.

Sjätte AP-fondenin sijoitussalkun riskejä pidetään tavallista korkeampina, sillä yhtiö sijoittaa erityisesti noteeraamattomiin osakkeisiin. Eläkeyhtiö omistaa Xeratechin osakkeista 35 prosenttia.

Sjätte AP-fonden alkoi sijoittaa Xeratechiin vuonna 2007. Vuotta myöhemmin Åsa Röden aloitti Xeratechin toimitusjohtajana Sjätte AP-fondenin suostumuksella.

(IPE 5.1.2010; IPE 17.12.2009; E24.se 15.12.2009)

AP-yhtiöitä syytetään epäonnistumisesta

Tuoreen tutkimusraportin mukaan Ruotsin AP-eläkeyhtiöt ovat epäonnistuneet tehtävässään.

Raportin laskelmat paljastavat, että AP-eläkeyhtiöiden keskimääräinen vuosituotto on ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana vain 1,9 prosenttia. Syy heikkoon tuottoon on vuoden 2002 it-kuplan puhkeaminen sekä vuoden 2008 pörssiromahdus.

Tutkimusraportin tekijä **Malin Björkbo** ehdottaa ratkaisuksi AP-yhtiöiden yhdistämistä. Björkbon raportti kyseenalaistaa yhtiöiden välisen kilpailun ja riskien jakamisen. Ensimmäinen, Toinen, Kolmas ja Neljäs AP-rahasto ovat valinneet melko samanlaiset sijoitusstrategiat.

Yhtiöiden välinen kilpailu on johtanut hyvin samanlaiseen toimintaan ja suoranaiseen laumakäyttäytymiseen, mikä taas on lisännyt koko eläkejärjestelmän riskiä, Björkbo kirjoittaa.

Björkbon raportin mukaan AP-yhtiöiden yhdistäminen vähentäisi hallintokuluja ja parantaisi tuottoja. Björkbon mielestä uusi jättiyhtiö tarvitsee myös pätevemmän ja kooltaan pienemmän johdon.

(R&D 1/2010)

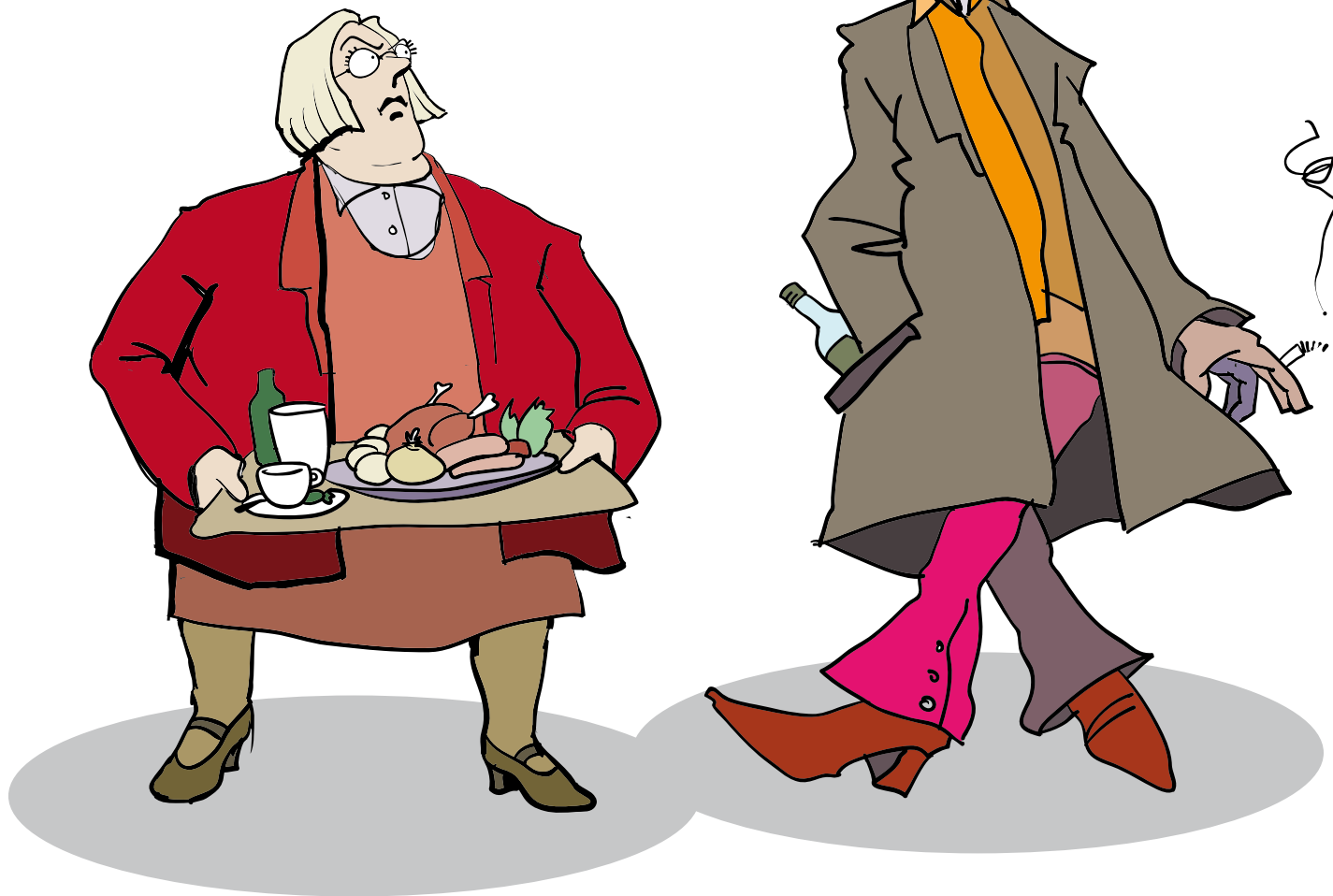
Miten nostaa kissa pöydälle?

Sata vuotta sitten raittiusliike taisteli juoppoutta vastaan, koska viina tuhosi koteja ja taannutti kansaa villi-ihmisten tasolle. Meidän aikamme yhteiskuntaeliitti toimii elintapasairauksia vastaan, koska alkoholihaitat, tupakkasairaudet ja metabolinen oireyhtymä aiheuttavat kustannuksia.

Raittiusliikkeen aseena oli agitatio, puhe. Yhteiskuntaeliitin aseena on argumentaatio; tilastot, ennusteet ja kalvosulkeiset.

Terveyskansalaisuuden tiellä

Suomalaisten läskistymistä ja yhä viinanhuuruisempaa hengitystä yritetään suitsia sekä kauniisti puhuen että kukkarolla käyden. Hyvien aikomusten kääntöpuolena voidaan törmätä seurauksiin, joista kaikki eivät ilahdu.

Satakunta vuotta sitten suomalaisten henkeä kohti mitattu alkoholin kulutus sataprosenttiseksi myrkyksi muutettuna oli pari, kolme litraa vuodessa. Nyt suomalaiset ovat Pohjoismaiden mestareita 10,4 litran kulutuslukemallaan, eikä Euroopan mestaruuteen enää ole pitkä matka. Tämän kultamitalin välittömäksi hinnaksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laskenut noin miljardi euroa vuodessa.

Samalla tavoin päättäjien eteen marssitaan lukuja muista epäterveellisen elämän haittakustannuksista. Ihmiselämän ihanuus ja kurjuus tullaan kaventaneeksi sarjaksi numeroita, ja niiden merkitys rahatalouden läpäisemässä maailmanajassa on kaikille itsestään selvyys.

Rahaa kuvaavilla numeroilla alkaa olla maallinen voima.

Suuri käänne

Toisin on ollut, eikä siitä ole aikaa kuin yhden – kahden sukupolvikohortin verran, muistuttaa sosiaalityön professori ja Tampereen kaupunginvaltuuston puheenjohtaja **Irene Roivainen**.

Vielä 1970-luvulla vallitsi ajatus, että yhteiskunnan tulee palvella kansalaisiaan. Sen eetoksen mukaan kansalaisille ja kuntalaisille pitää tarjota palveluja, jotta heille kehittyisi riittävä turvaverkko. Nykyisessä käänteessä ei korosteta yhteisöllistä vastuuta ja tukea, vaan henkilökohtaista elämänhallintaa.

Paradigman muutos heijastuu ajoittain lautakuntatyöhönkin. Kuntavaikuttajatkin saattavat ääneen keskustella, täytyykö päihteiden käyttäjiä hyysätä. Roivainen on havainnut tämän tyyppisen asenteen kotiutuneen kuntapolitiikan tasolle jo useita vuosia sitten.

– Kyseenalaistetut riskiryhmät ovat vaarassa pudota palvelujen ulkopuolelle, koska heillä ei ole mitään subjektiivisia oikeuksia. Asiakkaaksi pääseminen ja omien oikeuksien löytäminen on hankalaa ja se tulee entisestään hankaloitumaan, jos oikeuksia ei ole varmistettu järjestelmän tasolla. Juuri päihteiden ja huumeiden käyttäjien tarvitsemien palvelujen turvaaminen vaatii luottamushenkilöiltä suuria ponnisteluja, koska nykyisessä tilanteessa priorisointityössä tietysti ensimmäiseksi turvataan subjektiiviset oikeudet.

– Epävarmin tilanne koskee ennalta ehkäisyä ja kaikkea, mitä ei ole lailla tarkasti säädelty. Priorisointi menee mukamas sillä tavalla loogisesti ja rationaalisesti, että resursseja annetaan sinne, mihin ne on normitettu ja kaikki muu leikkautuu pois, sanoo Roivainen, joka

valtuustoroolissaan on joutunut etsimään tälle vuodelle kolmen prosentin leikkauskohteet myös sosiaali- ja terveystoimesta.

Arka puheenaihe

Nykyisessä talousahdingossa tuskin olisi suuri ihme, että taas kertaalleen nettikirjoittelua näkyvämpään julkiseen keskusteluun pulpahtaisi väittelyä kansalaisten omavastuusta. Muutama vuosi siten Sitran yliasiamies **Esko Aho** tuli sohaisseeksi muurahaispesää, kun hän muutama haastattelussa pohdiskeli elämäntapa-sairauksien maksajaa.

Ahon mielestä terveistä elämäntavoista piittaamattoman tulisi maksaa omat sairastelunsa. Tai ainakin terveellisesti elävien tulisi saada jotain bonusta, koska he tulevat halvaksi julkisel-

*Miten se kissa pitäisi
nostaa pöydälle
hankkimatta itselleen
terveysfasistin leimaa?
Onhan kuitenkin
kyse perimmäisestä
kysymyksestä, hyvästä
elämästä. Sitä soisi
jokaiselle.*

le terveydenhuollolle. Asiantuntijakeskustelussa Ahon ajatukset tulivat nopeasti tyrmätyiksi. Lopultakin olisi mahdotonta määritellä, milloin jokin sairaus on itse aiheutettu. Kuitenkin jo pari vuotta aikaisemmin terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta oli poistanut koko käsitteen sanavarastosta.

Yhteiskuntahistoriasta löytyy kuitenkin monia esimerkkejä, miten ”kielletyt” – tai ainakin sopimattomiksi merkityt puheenparret jatkavat elämäänsä pulpahtaen sitten aikanaan keskusteluareenalle.

Vastuuretoriikan takana

Irene Roivainen tulkitsee keskustelua omavastuusta yksipuolisena taloudellisen näkökulman korostumisena sosiaalisessa elämässämme. Korostamalla taloutta voidaan jotain jättää

korvaamatta. Kuitenkin tiedetään, että epäterveellisillä elämäntavoilla on selvä yhteys ihmisen sosioekonomiseen asemaan. Hallitusohjelmassakin on tavoitteeksi otettu terveyserojen kaventaminen.

– Vastuuretoriikka saattaa laajentua terveys-haitoista muihin sosiaalisiin ongelmiin. Voihan olla, että jonain päivänä asunnottomuuskin yritetään nähdä itse aiheutettuna ongelmana. Terveyskysymykset ovat erittäin vaarallinen aihepiiri. Jokainen ymmärtää, että perimällä ja ympäristöolosuhteilla on osuutensa ja ihmisen vapaa tahto liikkuu jossain siellä välissä.

Perillemenon ongelma

Terveydestään kiinnostuneet ihmiset ovat yleensä hyvin perillä erilaisista elämäntapojen seurauksista. Tietoa ainakin on tarjolla. Hyvinvointiteollisuudeksi sanottu viestinnän ja palvelujen ryväs saattaa olla tänäkin aikana niitä harvoja kasvualoja.

Terveysintoilijaa voi suorastaan ällistyttää, miksi oppivelvollisuutensa suorittaneet ihmiset eivät ymmärrä omaa parastaan; miksi mällätään ja rällätään, vaikka saarnat tuhoisista jälkivaikutuksista on moneen kertaan kuultu, tai peräti itse nähty ja koettu.

Miten se kissa pitäisi nostaa pöydälle hankkimatta itselleen terveysfasistin leimaa? Onhan kuitenkin kyse perimmäisestä kysymyksestä, hyvästä elämästä. Sitä soisi jokaiselle.

Vastuuretoriikka on sinänsä suosittu tapa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ihminen voidaan ajatella autonomisena, rationaalisia päätöksiä tekemään kykenevänä ihmisenä. Silloin voidaan ajatella, että euro on hyvä konsultti. ”Maksakoot itse mälläilynsä”. Tutkijat saattavat kuitenkin huomauttaa parista seikasta: Suomessa on jo nyt käytössä suhteellisesti monia maita korkeammat omavastuuosuudet sairaanhoitokuluissa. Ja mikä vielä monimutkaisempaa, niin olemmeko aina perin rationaalisia valitsijoita oman elämämme sankaruuden tiellä?

Maa olisi kieltämättä paljon kauniimpi ja varsinkin kesäiset puistot siistimpiä, jos meistä tulisi mallikkaita terveyskansalaisia. Mutta miten sitä poliittisesti edistetään, kun sanktiot eivät ole hyvästä ja suostuttelu ei heti tepsii?

Joudummeko siis tarpomaan kehojen poliittikkavalintojen hetteikössä?

*Teksti: Eino Nykänen
Kuvitus: Ilkka Kumpunen*

Kuopiossa pilotoidaan työterveyspalveluja työttömille

”Luonani kävi juuri nuori mies. Hän on ollut vuoden työttömänä, hänellä on kaksoistutkinto ravintola-alalta. Hän oli tuskastunut ja masennuksissa. Hän oli ollut jo työelämässä, mutta viimeisemmästä työpaikasta hänet oli irtisanottu nuorimpana työntekijänä. Hänellä oli onneksi tulevaisuuden suunnitelmia, mutta uskallus ei ehkä vielä riitä suunnitelmia toteuttamaan.”

Näin kertoo työterveyshoitaja **Riitta Leiviskä** Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksesta. Hänen työtään on muu muassa selvittää työterveyshuollon ulkopuolella olevien työikäisten henkilöiden terveydentilaa, työ- ja toimintakykyä sekä ylläpitää ja edistää sitä antamalla tietoa, neuvontaa ja ohjausta erityisesti työterveyshuollon erityisosaamisen tuella.

Kuopiolaisten pilottihankkeen tavoitteena on vaikuttaa työterveysneuvonnalla positiivisesti työttömien työllistymiseen.

Ehkäistään syrjäytymistä

Työterveyshuolto on perinteisesti kuulunut vain työssä oleville. Ne, joilla ei ole työtä, eivät ole kuuluneet työterveyshuollon piiriin. Nyt on toisin. Kuopiossa hankkeen avulla kehitellään työterveysneuvontamallia perusterveydenhuollossa.

Työterveyspalvelut kohdennetaan nuoriin 15–25 -vuotiaisiin, joilla on vaikeuksia työllistyä. Noin 92 000 asukkaan Kuopiossa tämänikäisiä nuoria työikäisiä on yli 5 000. Heistä ilman työtä tai koulutuspaikkaa on liki 800.

Työterveyshoitaja Riitta Leiviskä ja tutkija Kirsi Niiranen kehittävät työttömille nuorille terveyspalveluita ja luovat uutta toimintamallia Kuopiossa.

Nuoret ovat suorittaneet peruskoulun, mutta eivät ole päässeet ammattikouluun tai ovat sen kiinnostuksen puutteesta keskeyttäneet. Osalla on myös lukivaikeuksia ja mielenterveysongelmia.

Mielenterveysongelmat, päihteet, tupakka, ylipaino ja liikkumattomuus ovat tavanomaisia nuorillekin, mutta hoitajan kannalta raskainta on hoitomyönteisyyden puute.

Nuorilta syrjäytymisvaarassa olevilta puuttuu tahto. He eivät ole motivoituneita.

– Toivoisin, että hankkeemme myötä voisimme saada moniammatillisuuden mukaan työterveysneuvontaan, toteaa Leiviskä. Hänen mielestään tarvitaan useiden terveydenhuollon toimijoiden yhteistyötä.

Työterveyshoitajana hän pystyy omalla päätäksellään auttamaan muun muassa päihdeongelmaisia, mutta esimerkiksi mielenterveysasioissa erikoislääkärin apu on välttämätön. Erikoislääkäreille on pitkät jonot.

Työterveyshoitaja Leiviskä painottaa, että terveystapaamiset ja terveystarkastukset perustuvat siihen, että tarvelähtöisesti selvitetään asiakkaan asioita.

– Varhainen puuttuminen ongelmakohtiin

hyödyttää nuorta itseään ja säästää yhteiskunnan varoja.

Kuopion pilottihanke on puolivälissä. Vielä hankkeen kautta kukaan ei ole työllistynyt vapaille markkinoille.

Yhteistyötä tarvittaisiin enemmän

Kuopiolaisnuoret ohjataan Työterveysneuvontahankkeeseen useita väyliä pitkin: työ- ja elinkeinotoimistosta, välityömarkkinoilta, ammatti- ja aikuisopistosta, opiskelijaterveydenhuollosta, kolmannelta sektorilta ja sosiaalitoimistosta. Jokunen nuori osaa tulla ihan oma-aloitteisesti.

– Työttömien nuorten lisäksi hankkeeseen kuuluvat työvoimapolitiisessa koulutuksessa olevat henkilöt, jotka eivät kuulu opiskelijaterveydenhuollon piiriin, kiteyttää tutkija, koordinaattori **Kirsi Niiranen** Työterveyslaitokselta.

Hän kertoo, että yhteistyön tiivistäminen opiskelijaterveydenhuollon ja kouluterveydenhuollon kesken on tärkeää, jotta opintonsa keskeyttäneet ja lopettaneet sekä koulupudokkaat saataisiin autetuiksi.

Niirasen mukaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta pitäisi olla linkki työterveyshuol-

toon tai muuhun perusterveydenhuoltoon, vaikka henkilö muuttaisi toiselle paikkakunnalle opiskelun päättyessä. Myös terveystietojen tulisi liikkua paikkakunnalta toiselle palvelujärjestelmässä saumattomasti. Syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden ei pitäisi päästä tippumaan palvelujärjestelmän ulkopuolelle.

– Terveystietojen kenttä on moninainen. Saumaton palveluketju palvelisi nuoria parhaiten, Niiranen pohtii.

Työttömyys voi sairastuttaa

– Jopa lyhyetkin työttömyysjaksot saavat aikaan mielenterveysongelmia. Pitempiaikainen työttömyys lisää kuolleisuusriskiä moninkertaiseksi.

– Toisaalta työttömät ovat terveyspalvelujen ylikäyttäjiä, sillä heillä voi olla paljon sairauskäyntejä. Työttömät ovat myös terveyspalvelujen alikäyttäjiä, sillä heiltä yleensä puuttuvat ennalta ehkäisevät palvelut. Hankkeellamme tähtäämme terveyspalvelujen tasavertaiseen saamiseen.

Teksti ja kuva: Pirkko Jyväkorpi

Selkä kuntoon ja maailmalle

► Kuopiolainen 22-vuotias **Tiina Leminen** valmistui leipuri-kondiittoriksi parisen vuotta sitten Savon ammatti- ja aikuisopistosta. Juuri nyt hän on työtön, mutta haluaa kehittää itseään.

– Kuopion sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksessa tapasin työterveyshoitaja **Riitta Leiviskän** ja hänen kauttaan olen mukana työterveysneuvonnan pilottihankkeessa.

– Löydän itseni aina eri projekteista, sillä olen utelias ja kiinnostunut erilaisista jutuista. Nuorten työterveysneuvonnan kautta olen voinut uusia rokotteet vaivatta, Leminen kertoo.

Vuonna 2008 hän lähti Espanjaan tekemään vapaaehtoistyötä eurooppalaisen vapaaehtoistyöohjelman EVS:n (European Voluntary Service) kautta. Hän osaa espanjaa ja englantia. Hän on myös opiskellut saksaa, ranskaa ja italiaa.

– Espanjassa selkä nikshti, ja selän kuntouttaminen on edelleen kesken.

Lääkäri on suositellut jo osa-aikatyön aloittamista tämän vuoden aikana. Leminen on kuitenkin vielä empiväinen, sillä leipurin hommat

ovat raskaita ja toisaalta kondiittorin töitä on laman vuoksi vaikea löytää.

Kuopiossa hän on mukana vapaaehtoisuustyössä. Hän avittaa maahanmuuttajia infopiste Kompassissa.

Mikäli terveyttä riittää ja rohkeus on tallella, niin Leminen haluaa kehittää itseään kondiittorina ja leipurina. Hän ei ole ajatellutkaan ammattin vaihtamista.

– Ammatinvaihto ei todellakaan ole ollut mielessäni. Olen kiinnostunut esimerkiksi suklaan tekemisestä ja keskieuropalaisista kondiittoriatuotteista. Nami! Eurooppaan!

Teksti ja kuva: Pirkko Jyväkorpi

Tiina Leminen ei ole onnistunut saamaan työtä Kuopiosta. Hän odottelee talouslaman loppumista ja haaveilee Keski-Euroopasta. Usko tulevaan on vankka.

Työeläkerahastosijoitukset lisääntyivät viime vuonna lähes 20 miljardilla eurolla

★ Työeläkevakuuttajat TELAn jäsenyhteisöjen sijoituskanta oli viime vuoden lopussa 124,9 miljardia euroa. Sijoitusten markkina-arvo kasvoi syyskuun loppuun nähden yli kolme miljardia euroa. Tilastoissa on mukana vain lakisääteinen työeläketurva.

– Työeläkerahastojen sijoituskannan kasvuvauhti on ollut viime vuonna erinomainen. Vuoden 2008 syvästä finanssi- ja talouskriisistä on toivuttu pääosin. Viime vuonna työeläkesijoitukset kasvoivat lähes 20 miljardia euroa eli lähes 19 prosenttia, sanoo TELAn toimitusjohtaja **Esa Swanljung**.

Osakkeissa enin osa sijoitussalkun sisällöstä

Swanljung toteaa, että kasvu johtui erinomaisesta osakekurssien kehityksestä, esimerkiksi OMX Helsinki-portfolioindeksi nousi vuoden aikana 36 prosenttia.

Noteerattujen osakkeiden määrä nousi vuoden aikana yli 14 miljardilla eurolla lähes 38 miljardiin euroon. Kasvua oli noin 60 prosenttia.

Työeläkevakuuttajilla oli noteeratuissa osakkeissa keskimäärin 30 prosenttia salkujensa sisällöstä. Osakkeiden osuus on korkein julkisalojen eläkevakuuttajilla, joilla niiden osuus oli lähes 42 prosenttia. Työeläkeyhtiöillä osakesijoitusten määrä oli noussut vuoden aikana lähes yhdeksällä prosenttiyksiköllä noin 25 prosenttiin. Eläkesäätiöillä ja -kassoilla oli noteeratuissa osakkeissa noin 26 prosenttia sijoituksista.

Osakkeiden ja osaketyyppisten sijoitusten määrä lisääntyi 3,3 miljardilla eurolla vuoden 2009 neljännen neljänneksen aikana. Tästä netto-ostoja oli 1,1 miljardia euroa, joten osakesijoitusten arvonnousua oli kokonaismäärästä 2,2 miljardia euroa.

Osakkeiden ja osaketyyppisten sijoitusten osuus koko sijoituskannasta oli noin 48 prosenttia. Yhteensä nämä osakesijoitukset sisältävät noteerattujen osakkeiden lisäksi osake- ja hedge-rahasto-osuudet, noteeraa-

mattomat osakkeet ja pääomasijoitukset.

Kiinteistösisjoitusten kokonaismäärä oli 13,8 miljardia euroa, suhteellinen osuus oli kuitenkin vähentynyt noin 11 prosenttiin sijoituksista.

TyöEL-takaisinlainojen kanta oli vuoden aikana kasvanut lähes kahdella miljardilla eurolla noin viiteen miljardiin euroon. Työeläkeyhtiöillä näiden lainojen osuus oli yli kuusi prosenttia sijoituksista.

Kotimaasta hyvää tuottoa

Suomeen kohdistuvien sijoitusten arvo oli jo yli 43 miljardia euroa. Osuus oli kuitenkin vähentynyt 34,7 prosenttiin sijoitusomaisuudesta.

– Kotimaahan tehdyt sijoitukset saavuttivat määrällisesti kaikkien aikojen korkeimman tason. Kasvu on jatkunut viimeisten vuosien aikana, sanoo Swanljung.

Muulle euroalueelle tehtyjen sijoitusten osuus laski hieman, 31,6 prosenttiin koko sijoituskannasta. Euroalueen ulkopuolelle kohdistuvien sijoitusten osuus oli puolestaan kasvanut viime vuoden aikana. Niiden osuus oli 33,7 prosenttia sijoitusomaisuudesta.

TELAn eläkerahastoja koskeva selvitys sisältää tiedot eläkevakuutusyhtiöiden, eläkekassojen, eläkesäätiöiden, Kelan toimihenkilöiden eläkerahaston, Kirkon keskusrahaston, Kuntien eläkevakuutuksen, Melan, Merimieseläkekassan, Suomen Pankin Eläkerahaston ja Valtion Eläkerahaston sijoitus-toiminnasta.

Yhteenveto sijoitusvarojen määrästä ja kohdentumisesta ja **Veikko Savelan** laati ma analyysi vuoden 2009 sijoituskantatilastoista on luettavissa lähipäivinä TELAn verkkosivuilla www.tela.fi

Merja Ailus aloittanut Kevan toimitusjohtajana

► Oikeustieteen kandidaatti **Merja Ailus** (42) aloitti Kuntien eläkevakuutuksen toimitusjohtajana 14. tammikuuta lukien.

Ailus siirtyi Kuntien eläkevakuutukseen Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty ry:n johtajan tehtävistä. Työkokemusta hänellä on myös Kunnallisen työmarkkinalaitoksen palveluksesta.

Kevan aiempi toimitusjohtaja **Markku Kauppinen** erosi tehtävästään.

Hannu Tarkkonen Eteran johtoon

► **Hannu Tarkkonen** (60) aloitti Keskinäisen Eläkevakuutusyhtiön Eteran toimitusjohtajana 1. tammikuuta lukien.

Tarkkonen on toiminut Eteran varatoimitusjohtajana vuodesta 2005 lukien. Tätä ennen hän oli Eteran (ja sen edeltäjän LEL Työeläkekassan) sijoitusjohtajana. Saman työnantajan palveluksessa hän on ollut vuodesta 1974 lähtien.

Tarkkosta edeltänyt Eteran toimitusjohtaja **Kalevi Hemilä** irtisanoutui tehtävästään.

Findikaattori.fi kertoo faktat tuoreeltaan

Indikaattorikokoelman tilastoluvut avaavat katselukulmia yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen.

► Verkossa oleva tilastokokoelma, Findikaattori.fi, kertoo tuoreimmat faktat yhteiskunnan kehitykseen liittyvistä muutuksista.

Findikaattoriin on koottu noin 100 yhteiskunnan kehitystä kuvaavaa indikaattoria. Ne on ryhmitelty teemoittain ja jokaisesta indikaattorista tuorein tieto esitetään tilastokuviona, analyysitekstinä ja taulukkomuodossa.

Findikaattori sisältää eri organisaatioiden tuottamia tietoja keskeisistä yhteiskunnan ilmiöistä. Mukana olevat indikaattorit on valittu eri tiedonkäyttäjryhmien ja tiedontuottajien yhteistyönä. Kunkin indikaattorin uusimmat

tiedot päivittyvät palveluun välittömästi tiedontuottajan julkaistua ne.

Palvelu tarjoaa myös linkit laajempiin tietolähteisiin, taustoihin ja kansainväliseen vertailutietoon.

Tiedot ovat helposti siirrettävissä omalle tietokoneelle joko kuvana, tekstinä tai taulukkomuodossa jatkokäsittelyä varten. Palvelun tietoja käytettäessä lähteenä tulee mainita kyseisen indikaattorin tuottanut organisaatio.

Findikaattori.fi -palvelun ovat toteuttaneet Tilastokeskus ja valtioneuvoston kanslia yhteistyössä ministeriöiden kanssa.

Työeläkelaitosten vakavaraisuuslakiin kahden vuoden jatkoaika

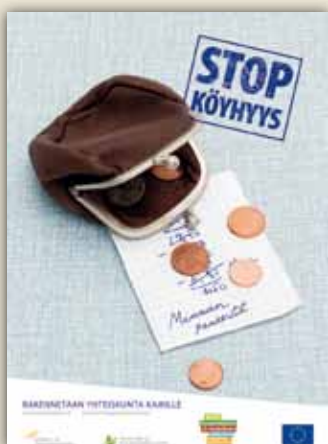
► Eläkelaitosten sijoitustoimintaa ja vakavaraisuutta koskevaa määräaikaista lakia jatketaan kahdella vuodella vuoden 2012 loppuun. Säännöksiä on muutettu väliaikaisesti kansainvälisen rahoitusmarkkinakriisin johdosta. Kaksivuotinen määräaikaista laki tuli voimaan joulukuussa 2008 ja sen voimassaolo olisi päättynyt tämän vuoden lopussa.

Määräaikaista lain jatkamisella vahvistetaan yksityisalojen työeläkelaitosten vakavaraisuutta. Lain turvin eläkelaitokset voivat harjoittaa tehokasta ja pitkän aikavälin tavoitteita toteuttavaa finanssitoimintaa vallitsevassa epävarmassa markkinatilanteessa.

Käytännössä laki mahdollistaa sen, että eläkelaitosten vastuuelkaan sisältyvän tasausvastuun tilapäinen rinnastaminen toimintapääomaan on mahdollista määräaikaista lain puitteissa. Lisäksi eläkelaitosten toimintapääoman vähimmäismäärävaatimus on riippumaton eläkelaitoksen sijoitusjakaumasta.

Jos määräaikaista laki olisi päättynyt tämän vuoden lopussa, muutos olisi heikentänyt työeläkelaitosten vakavaraisuutta ja vähentänyt niiden mahdollisuuksia säilyttää riskillisempiä ja korkeamman tuotto-odotuksen sijoituksia. Tilanteessa, jossa osakkeiden ja muiden sijoitusten arvonkehitys heikentyisi, olisi työeläkelaitosten mahdollisesti vähennettävä sijoitustensa riskillisyyttä jo ennen määräaikaista lain voimassaolon päättymistä. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut etenkin osakkeiden, muun muassa suomalaisten pörssiyritysten osakkeiden, myyntiä.

Määräajan pidennyksen tarkoituksena on myös valmistautua yksityisalojen työeläkelaitosten vakavaraisuussääntelyyn pysyviin muutoksiin. STM on asettanut kaksi työryhmää selvittämään tarvittavia pysyviä muutoksia. Pidennys mahdollistaa ministeriön mukaan ennakoitavan ja riittävän pitkän siirtymäkauden valmisteilla oleviin, pysyviin vakavaraisuussääntelyyn muutoksiin.

Stop köyhyys

EU:n teemavuosi torjuu köyhyyttä

► Stop köyhyys – Rakennetaan yhteiskunta kaikille. Näin iskevät tajuntaamme Suomen tunnuslauseet, kun EU:ssa keskitytään teemavuonna 2010 köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaan.

Köyhän ääni nostetaan kuuluviin 29 Euroopan maassa. Suomessa tavoitteeksi on valittu osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden lisääminen. Kansallisen ohjelman toteuttamista koordinoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Teemavuotta suojelee presidentti **Tarja Halonen**.

Tietoa vuoden tavoitteista ja tapahtumista sekä kampanjamateriaalia tarjotaan osoitteessa <http://www.stopkoyhyys.fi>.

NIMITYKSET

Eläke-Tapiola

FM **Maija-Liisa Kervinen** on nimitetty vakuutusjohtajaksi vakuutuspalvelut ja IT-yksikön johtoon 1.1. alkaen. Hän on aikaisemmin työskennellyt apulaisjohtajana kehittämispalvelutyksikössä.

YTM **Jouni Seppänen** on nimitetty eläkejohtajaksi eläkepalvelut-yksikön johtoon 1.1. alkaen. Hän on aikaisemmin toiminut eläkeosaston osastopäällikkönä.

Sosionomi **Lauri Rämö** on nimitetty asiakasyhteydet-yksikön yksikönjohtajaksi 1.1. alkaen. Hän on aikaisemmin toiminut Tapiolan yksityistalousmarkkinoinnista vastaavana markkinointijohtajana.

OTK **Anne Blomster** on nimitetty 1.1. alkaen lakiasioista vastaavaksi apulaisjohtajaksi. Aikaisemmin hän on toiminut Eläke-Tapiolan lakiasiainpäällikkönä.

Eläke-Tapiolan sijoitustoiminnossa **Jenni Hämäläinen**, KTM, ja **Mikko Taipale**, VTM, on nimitetty salkunhoitajiksi korkosijoituksiin 1.1. alkaen. Molemmat ovat aiemmin toimineet korkosijoitusten analyttikkoina.

Tradenomi **Kari Lehtonen** on nimitetty rahoituspäälliköksi pääomamarkkinoiden yritysrahoitustimiin 1.1. alkaen. Lehtonen on toiminut yritystutkijana Tapiola Pankissa ja ennen Tapiolaan tuloaan hän on työskennellyt Componenta Oyj:ssä eri tehtävissä, viimeksi business controllerina.

Tradenomi **Inka Heikkinen** on nimitetty back office -toimihenkilöksi pääomasijoitusten yritysrahoitustimiin 1.2. alkaen. Heikkinen siirtyy Eläke-Tapiolaan Tapiola Varainhoito Oy:stä.

Eläketurvakeskus

Kasvatustieteen maisteri **Marita Wass** on nimitetty kehityspäälliköksi tietohallinto-osastolle 2.1. alkaen.

Ilmarinen

HTM **Mika Airaksinen** ja YTM **Oili Kukkohovi-Korhonen** on nimitetty palvelupäälliköiksi työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutusosastolle. Heidän tehtäviinsä kuuluu palvelujen ja prosessien kehittäminen.

OTL **Petri Jokinen** on nimitetty perintälakimieheksi 4.1. alkaen. Ennen Ilmariseen tuloaan Jokinen työskenteli pitkään asianajajana. Hän on toiminut myös konkurssiylitarkastajana konkurssiassiamiehen toimistossa.

KTM **Pauliina Ripatti** on nimitetty ratkaisupalvelupäälliköksi. Hän vastaa työkyvyttömyyseläkeratkaisutiimin toiminnasta ryhmäesimiehenä.

Ilmarinen uudisti organisaatiotaan ja toimintamalliaan 1.1. alkaen. Samassa yhteydessä toteutettiin seuraavat nimitykset:

Asiakkuuksista vastaavaksi johtajaksi on nimitetty M.Sc., LKT **Timo Aro**. Hän on toiminut aiemmin Ilmarisen eläkejohtajana.

Työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutusosaston osastopäälliköksi on nimitetty YTK **Tuire Hakonen**. Aikaisemmin hän toimi Ilmarisen kuntoutuspäällikkönä.

Yritysassiakaista ja kumppaniyhteyksistä vastaavaksi myyntijohtajaksi on nimitetty tradenomi, yMBA **Jorma Hokkanen**. Hän työskenteli aikaisemmin Ilmarisessa keskisuurten ja alueellisten yritysten myyntijohtajana.

Kehitysjohdajaksi vastuualueenaan eläkevakuutukset on nimitetty merkonomi **Irmeli Kesonen**. Hän työskenteli aikaisemmin Ilmarisen asiakaspalvelujohtajana.

Eläkevakuutuksista vastaavaksi johtajaksi on nimitetty OTK **Sini Kivihuhta**. Hän toimi aiemmin Ilmarisen asiakasyhteyksistä vastaavana johtajana.

Eläkejohtajaksi on nimitetty OTK **Anne Koi-vula**. Hän toimi Ilmarisessa aikaisemmin eläkepalvelujohtajana.

Aktuaaritoimesta ja riskienhallinnasta vastaavaksi johtajaksi on nimitetty FK, SHV **Hillevi Mannonen**. Hän toimi aikaisemmin Ilmarisen aktuaarijohtajana.

Asiakaspalvelujohtajaksi on nimitetty tradenomi, eMBA **Mika Paananen**. Hän toimi aiemmin Ilmarisessa ansiorekisteriosaston osastopäällikkönä.

Markkinointijohtajaksi on nimitetty KTM **Jouni Saarinen**. Hän toimi aikaisemmin Ilma-

risessa markkinointiryhmän esimiehenä.

Osastopäälliköksi kumppani- ja myyntitukkeen on nimitetty KTM **Jukka Welling**. Hän toimi aiemmin Ilmarisessa markkinointipäällikkönä.

Kuntien eläkevakuutus

KTM **Matti Walldén** on nimitetty sijoitusosaston suorien korkosijoitusten yksikköön salkunhoitajaksi. Hän siirtyi Kevaan Valtion eläkerahastosta.

KTM **Anette Eriksson** on nimitetty sijoitusosaston ulkoistettujen arvopaperisijoitusten yksikköön salkunhoitajaksi. Hän tuli Kevaan SEB Gyllenbergiltä salkunhoitajan tehtävistä.

Insinööri **Ali-Daniel Jokela** on nimitetty tietohallinnon tietojärjestelmäyksikköön järjestelmäsiantuntijaksi.

Työnantajapalveluiden Kuntatyö kunnossa -yksikköön on nimitetty kehittämisasiantuntijoiksi PsL, terveystieteiden erikoispsykologi **Eija-Maria Gerlander** ja HM **Riitta Sinkkilä**. Gerlander toimii vakituksena kehittämisasiantuntijana ja hän siirtyi Kevaan Helsingin kaupungin palveluksesta. Sinkkilä toimii määräaikaisena kehittämisasiantuntijana ja hän siirtyi Kevaan FCG Finnish Consulting Group Oy:stä johtavan konsultin tehtävistä.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela

Agronomi MMM **Markku Pulkkinen** on nimitetty Melan henkilöstö- ja viestintäpäälliköksi 1.2. lukien. Pulkkinen on toiminut Melan viestintäpäällikkönä vuodesta 2006.

Lääketieteen lisensiaatti **Jari Rechartt** on nimitetty Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) ylilääkäriksi 1.1.2011 alkaen. Vuoden 2010 ajan Rechartt toimii Melassa asiantuntijalääkärinä. Rechartt siirtyy Melaan Nordean työterveyslääkärin tehtävistä. Lisäksi hän toimii tällä hetkellä Kuntien eläkevakuutuksen ja Tapiola-yhtiöiden asiantuntijalääkärinä. Recharttilla on työterveyshuollon erikoislääkärin tutkinto ja vakuutuslääketieteen erityispätevyys.

Lehtemme uuden *Toinen ajatteli- ja* -palstan kynävieraana aloittaa **Jouni Mykkänen**.

Jouni Mykkänen

KUKA?

- **Jouni Mykkänen** on eläkkeellä oleva valtiotieteen maisteri ja kulttuurineuvos Espoosta.
- 70-vuotias isoisä: naimisissa, kuusi lasta ja kolme lastenlasta.
- Työelämän paalut: kansanedustaja (kok) 1970-luvulla, Yleisradion toimittaja, johtaja ja varapääjohtaja sekä Suomen elokuvasäätiön toimitusjohtaja.
- Aktiivinen toimija eläkeläisjärjestöissä: Kansallisen senioriliiton puheenjohtaja, eläkeläisjärjestöjen yhteisen edunvalvontajärjestö EETU:n hallituksessa ja STM:n eläkeasioiden neuvottelukunnan jäsen.

Yläikärajat pois

Eläkkeelle mennään, päästään tai joudutaan. Nämä kolme sävyä ovat tulleet vastaan kiertäessäni ahkerasti viime vuosina eläkeläistilaisuuksissa.

Yleisin suhtautuminen on odotusten mukaisesti neutraali toteamus eläkkeelle siirtymisestä. Sanonta eläkkeelle pääsemisestä kätkee sisälleen kannanoton halusta päästä työstä pois. Melko usein keskusteluun tulee myös ilmaus eläkkeelle joutumisesta eli vastentahtoisesti työstä pois sysätystä ihmisestä.

Suomalainen yhteiskunta ei ole vielä kukaan oppinut kohtaamaan kansalaistensa ikääntymistä luontevasti. Eläköityminen koetaan aivan liian usein ongelmaksi ja pelkäksi lisäkustannukseksi. Näin on, vaikka ensimmäisen varsinaisen eläkelain säätämisestä on jo yli 70 vuotta. Tuossa kansaneläkelaisakin käytettiin jo laskennallisena perusvuotena eläkkeelle siirtymiseen 65 vuotta.

Elämme kauemmin ja terveempinä

Keskimääräinen elinikä on tunnetusti noussut vuosikymmenien ajan. Näin on tapahtunut myös 1960-luvun alussa voimaan astuneen työeläkelainsäätännön voimaoloa aikana.

Elinajan odote kasvaa edelleen alkaneen vuosisadan mitta. Elämme kauemmin ja terveempinä kuin ihmiset aikaisemmin.

Yhdysvaltalaisen vakuutusyhtiön hiljattain teettämässä tutkimuksessa todettiin mielenkiintoisia asioita. Jos työ on ollut elämän keskeisin ja lähes ainoa sisältö, eläkkeelle jääminen on eritoten miehelle elämän suurin riski.

Edelleen tulokset kertovat, että jos eläkkeelle lähtö tapahtuu ilman suunnitelmia ja toiveita tulevasta elämäntavasta, hautajaisia voidaan odottaa 4–7 vuoden kuluttua. Mitä enemmän taas on eläkeikään kohdistuvia myönteisiä odotuksia, hyviä ihmissuhteita, kiinnostavia harrastuksia ja erilaisia suunnitelmia, sitä terveempi ja pidempi elämä on edessä.

Työssä jatkamiseen kannustuksia

Kiistely eläkepolitiikasta on keskittynyt viime aikoina käytännössä yksinomaan eläkeiän alarajoihin. Nyt olisi aika nostaa pöydälle myös yläikärajat niin eläkkeissä kuin muissakin yhteyksissä, kuten vaikkapa matkavakuutusten myöntämisessä. Selkein vaihtoehto olisi yksinkertaisesti poistaa yläikärajat kaikkialta, minne ne eivät työn tai muun seikan erityisluonteen vuoksi kuulu.

Kun vuoden 2005 eläkeuudistuksessa otettiin käyttöön normaalina mahdollisuutena olla työssä 68-vuotispäivään saakka, pelättiin tätä

aiheettomasti monella taholla. Uskon kokemusten olleen voittopuolisesti myönteisiä, sillä työssä jatkaminen on ollut paljolti asianomaisten henkilöiden oma valinta. Tätä on tietenkin auttanut korkea karttumaprosentti viimeisten vuosien aikana. Nyt tätä linjaa voidaan radikaalistikin jatkaa ilman, että karttumaa tarvitsisi sinänsä käyttää nykyisestä vaiheesta eteenpäin.

Ennakkoluuloinen vastaväite yläikärajan poistolle lähtee siitä, että tällöin töihin jäisi niihin sopeutumattomia ihmisiä. Tähän taas on sanottavissa, että kaikilla työssä olevilla löytyy kyllä henkilö tai organisaatio, jonka tehtävä on valvoa työkyvyn tasoa. Kysymys tällöinkin on johtamisen osaamisesta ja uskaltamisesta toimia avoimesti ja rehellisesti.

Hyötyä enemmän kuin haittaa

Hyödyt järjestelmän muutoksesta olisivat suuremmat kuin haitat. Motivaatio pärjätä työssä nykyistä pidempään kasvaisi. Jotta se taas osoittautuisi mahdolliseksi, joutuisi asettamaan tavoitteeksi kohtuullisen terveelliset elämäntavat niin ruumiin kuin sielun osalta. Koko yhteiskuntaa ajatellen kohotettaisiin näin keskimääräistä työssäoloaika.

Henkisen tyhjyyden ja tyytymättömyyden mieliala hälväisi, jos työkykyiset ja työhaluiset voisivat jatkaa tehtävissään täysin luonnollisena asiana. Nykyisellään tätä pidetään ihmeellisenä ja kummallisena.

Tällöin kuitenkin sekä eläkerahoista selviytyminen että tuleva pienten ikäluokkien työvoimappula helpottuisi. Yläikärajojen poistolla vastattaisiin myönteisesti moniin uhkaaviin haasteisiin.

Ikään perustuvaa syrjintää harjoitetaan työelämän keston ohella myös luottamushenkilövalinnoissa. Monissa yhteisöissä on otettu käyttöön ehdottomia ikärajoja, jotka sysäyvät syrjään kokemuksesta ja asiantuntemuksesta. Japanissa eläkevaihe tulee eteen 10 vuotta myöhemmin kuin meillä Suomessa. Aasialaisessa kulttuurissa arvostetaan muutoinkin elämän varrella hankittuja taitoja.

Suomessa on askaroinut viime vuosina monia toimikuntia eläkeasioiden kimpussa. Eikö nyt olisi jo aika ryhtyä miettimään, miten halukkaat saavat jatkaa työssäoloa ilman yläikärajatuksia? Tämä ei poista mitenkään tarvetta niiltä toimenpiteiltä, jotka liittyvät esimerkiksi alaikärajan määrittelyyn ja osa-aikatyöhön ja osa-aikaeläkkeeseen.

Arto Pietikäinen:

Joustava mieli: vapaudu stressin, uupumuksen ja masennuksen yliotteesta.

Helsinki: Duodecim 2009, 343 sivua.
ISBN 978-951-656-361-2.

Vapaudu stressistä joustavan mielen avulla

Epämiellyttävät ajatukset, alakuloisuus ja luonnollinen stressi kuuluvat elämään. Epämiellyttäviä tunteita ei pidä torjua väkisin, koska väkivaltaiset stressintorjuntakeinot voivat puolestaan aiheuttaa vakavampaa stressiä, masennusta tai vaikkapa unettomuutta.

Työterveyspsykologi **Arto Pietikäinen** on kehittänyt ja koonnut psykologisen joustavuuden välineitä, joiden avulla voi torjua kiirettä ja ahdistusta ja vapautua stressistä.

Omien arvojen kirkastaminen ja sitoutuminen arvojen mukaiseen toimintaan on Pietikäisen koko kirjan läpi kulkeva teema mielen joustavuuden kehittämiseksi. Matka kohti tavoitteita voi olla uuvuttava ja kun negatiivisia tunteita ilmenee, ne on parasta kohdata ja purkaa esimerkiksi kirjan harjoitusten avulla. Monipuolinen ja havainnollinen harjoitusvalikoima

kattaa yhteensä noin 40 harjoitustehtävää, joissa on niin hengitys- ja rentoutusharjoituksia kuin ongelmien purkamiseen tarkoitettuja kirjaamistehtäviä.

Kirja perustuu kognitiivisen käyttäytymisterapian ja hyväksymis- ja omistautumisterapian menetelmiin. Joustava mieli oppii hyväksymään negatiivisia ajatuksia ja asioita, joita ei voi itse muuttaa. Se osaa myös tietoisesti olla läsnä ja elää tässä ja nyt menneisyyden tai tulevaisuuden sijasta.

Joustava mieli on ensisijaisesti tarkoitettu itsehoito-oppaaksi. Masennuksen tai stressin kanssa jo kamppailevan henkilön voi kuitenkin olla raskasta tarttua teokseen ja sitoutua sen harjoituksiin. Ehkä varmimmin kirja palveleekin käsikirjana työterveyshuollossa ja kuntoutuksessa, jossa Pietikäisen metodeja voidaan käyttää ohjatusti.

Kari Lindstedt

Verisukulaisia ja ihmisperheitä

Uusia näkökulmia suomalaisen sukupolvitutkimukseen

Sukupolvien ketju on raportti Suomen Akatemian vuosina 2006–2009 rahoittamasta Gertrans-projektista. Tarkastelun kohteena on kolme sukupolvea: suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950), heidän lapsensa (syntyneet 1962–1988) ja suurien ikäluokkien vanhemmat (syntyneet 1916–1931).

Tutkimuksen pääkysymys on se, minkälaista vuorovaikutusta, millaisia yhteyksiä ja avunantoa suurten ikäluokkien ja heidän sukulaistensa välillä on. Tutkimusaineisto on ainutlaatuinen. Se muodostuu kysely-, lomakehaastattelu- ja teemahaastatteluai- neistoista. Näihin tietoihin on liitetty Tilastokeskuk- sen rekisteritietoja esimerkiksi koulutuksesta, sosio- ekonomisesta asemasta ja tulonsiirroista.

Puolet raportin sivumäärästä muodostuu kah- desta liitteestä. Haastattelulomakkeet ovat liitteessä yksi ja liite kaksi muodostuu liitetaulukoista, joissa on suorat jakaumat ja joissakin tapauksissa keskiar- vot kaikista kysymyksistä. Raportin tee-se-itse-osuus.

Projektissa on ollut kaksi lähtökohtaa teoreettisel- le viitekehykselle: sosiologinen sukupolvitutkimus ja

evoluutioteoreettinen sukupolvitutkimus. Kirjoittajat mainitsevat johdannossa, etteivät pyri näitä lähtökoh- tia vertaamaan eivätkä testaamaan evoluutioteoreettisia oletuksiaan. Johtopäätöksissä, vastoin vakuutteluun, kirjoittajat kuitenkin toteavat, että tulokset vahvistavat evoluutioteoreettisia oletuksia ja ovat vastakkaisia so- siologisille teorioille. Näin on, koska tulosten mukaan verisukulaiset ovat läheisempiä kuin avioliiton kautta saadut sukulaiset ja avun suunta on vanhemmilta su- kupolvilta nuoremmille, ei toisin päin.

Raporttia on ollut kirjoittamassa useita tutkijoita ja se myös näkyy lopputuloksessa. Aineiston hyödyn- täminen, esimerkiksi perinteisten taustamuuttujien vaikutusten analysointi, on jäänyt valitettavan vähäi- seksi. Lisäksi joidenkin muuttujien muodostamisen ja käyttämisen tapa on varsin epäkonventionaalista. Tämä koskee erityisesti tuloja ja tulonsiirtoja.

Kirjan aihe on tärkeä ja mielenkiintoinen. Mo- nia kiintoisia kysymyksiä on kuitenkin vielä valai- sua vailla.

Mervi Takala

Haavio-Mannila, Majamaa, Tanskanen, Hämäläinen, Karisto, Rotkirch & Roos:
Sukupolvien ketju: suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa.
Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 2009. 265 sivua. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107.
ISBN 978-951-669-818-5.

Yhdyskunta

Arjen sankari tahkoaa mittavan työuran ja siirtyy aikanaan iloisesti työstä eläkkeelle.

www.tahtkuviot.fi

Impact of the financial crisis on the earnings-related pension schemes of Europe

▶ September 2008 saw a financial crisis spread from the United States, causing global recession. The drop in the market value of pension funds, following the stock market nose-dive, has been visible in both the fully funded defined benefit pension schemes and the defined contribution schemes. In some countries, the crisis has also led to pension cuts, although this is not the case in Finland. Roughly a year on, real economy problems are still apparent but stock markets are experiencing renewed optimism. Quicker-than-expected growth in pension fund investment profits has been reported for 2009, in Finland and elsewhere. The worst seems to be over, although there is still much distance to cover before reaching the pre-crisis level.

According to the Pension Protection Fund in Great Britain, 73 per cent of defined benefit supplementary pension funds were underfunded at the end of 2009. However, improvement is evident from the fact that only 33 billion pounds remained from the liability deficit of 195 billion pounds that was created at the end of 2008.

In the Netherlands, several supplementary pension funds managing earnings-related pension provision have relinquished index adjustments for a set period of time, and some pension funds have also raised contributions in order to achieve financial equilibrium. According to solvency regulations governing pension funds, the rate of funding must be at least 105 per cent. At its lowest, the average rate of funding dropped to 92 per cent according to the Central Bank of the Netherlands. However, in the third quarter of 2009, funds exceeded the minimum limit on average (109%).

In Switzerland, index adjustments had to be scaled back in the obligatory supplementary pension schemes, and some funds have resorted to raising the contributions. Based on the statistics of the social insurance institution, at least 50 per cent of the pension funds had fallen below the full rate of funding by the end of 2008. In October 2009, approximately one third of funds still did not reach the limit for full funding, but the average rate of funding was already at 97.5 per cent.

Despite the target level close to being reached, measures are now taken to create ad-

ditional savings through decreasing the pension accrual rate.

In Sweden, the fully funded share of the statutory earnings-related pension scheme suffered heavy losses in the investment markets of 2008, but made a dramatic turnaround in 2009 with some of the highest profits on record. As the weighting of investment shares has been over 80 per cent, swings in both directions can be wild. A special feature of the Swedish system is that a decrease in the value of the buffer funds directly affects the share of the earnings-related pension that is funded through the distribution system principle. The Swedish government rushed to change the legislation governing the balance mechanism at the end of 2009. Despite this measure, pensions are expected to decrease further in 2011.

Declaration of peace in the workplace emphasizes the importance of everyday actions

▶ *“May we use dialogue and optimism as our guiding lights. May we treat each other with respect; employers, employees and colleagues alike. The capital that we form in community promotes health, decreases depression and improves our results.”*

Thus begins the Declaration of Peace in the Workplace. It was issued by **Marja-Liisa Manka**, professor of occupational wellbeing at the University of Tampere. The declaration is now in its third year, and can already be considered a tradition.

Uncertainty, stress and harsh competition are words that accurately describe today's workplace climate. According to professor **Matti Ylikoski** at the Finnish Institute of Occupational Health, change in the workplace is stressful and may lead to health issues, not only for those who have been let go or laid off, but also for those who remain. The best protection could be a functioning working community that allows for dialogue between employer and employees, and the freedom for employees to express themselves.

Marja-Liisa Manka wants to emphasize change as a positive challenge, and the hidden resources of the individual. Trust, shared values and active involvement in the working community serve to increase the social capital of everyone, which subsequently decreases

the risk of illness and depression.

Occupational wellbeing affects not only a person's health, but also their work ability and careers. How we perform at work has a direct effect on our psychological capital: our levels of self-confidence, optimism, hopefulness and tenacity.

As various surveys show that the pressure in the workplace is increasing, the number of those retiring on a disability pension due to mental health reasons continues to rise (38% in 2008). According to a survey carried out by earnings-related pension provider Varma, as many as 8% of those under 30 believe they will no longer be working in two years' time. Ms Manka points out that the problem of early retirement is not solved at the individual level, but rather by changing the rules and atmosphere of the workplace. In achieving this, the Declaration may be an important first step.

Pension debate yet to thaw

▶ In March 2009, a consensus agreement was signed between the government and labour market organisations, for the purpose of investigating ways of raising the expected effective retirement age. One of the agreed points was to allow policymaking related to pension goals to be drawn up by a pension negotiation group lead by **Jukka Rantala**, Managing Director of the Finnish Centre for Pensions. Another group, lead by **Jukka Ahtela**, Director of the Confederation of Finnish Industries EK, was appointed to investigate ways of improving wellbeing at work through occupational healthcare, thereby prolonging careers.

Both groups worked in co-operation with the Ministry of Finance and the Ministry of Social Affairs and Health. Their shared goal was to find feasible alternatives for prolonging working careers, and raising the average expected age of retirement by at least three years by 2025.

The Ahtela group was unanimous in presenting its suggestions, but despite a great deal of effort, the Rantala group could not come to agreement. According to Rantala, the stumbling blocks to unanimity were two; raising the lower limit for the flexible old-age retirement age, and disagreement on the unemployment pension path. Although accord was reached on several issues, a lack of complete unanimity prevented the group from issuing any joint statement.

Eläketurvakeskuksen JULKAISUJA

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISUT OVAT LADATTAVISSA PDF-MUODOSSA KOTISIVULTA WWW.ETK.FI
JULKAISUJA VOI MYÖS TILATA PAPERIVERSIONA OSOITTEESTA AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI (TAI VAIHDE 010 7511)

TILASTOJA

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2008 Statistik över pensionstagarna i Finland 2008 Statistical yearbook of pensioners in Finland 2008

Julkaisu sisältää tietoja kaikista työ- ja kansaneläkejärjestelmästä eläkettä saavista, eläkkeelle siirtyneistä ja eläkemenosta. Tilastoa on julkaistu vuodesta 1981 lähtien ja se tuotetaan yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto (painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto (verkkojulkaisu)
ISSN 0780-3028 Tilasto Suomen eläkkeensaajista (painojulkaisu)
ISSN 1795-522X Tilasto Suomen eläkkeensaajista (verkkojulkaisu)

Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2008 Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland 2008 Pensioners and insured in Finland 2008

Julkaisu sisältää tietoja Suomen työeläkkeensaajista ja työeläkkeelle siirtyneistä. Julkaisussa on tietoja myös työeläkemenosta, ulkomaille maksetuista työeläkkeistä sekä työeläkekuntoutuksesta. Tiedot kattavat koko yksityisen ja julkisen sektorin lakisääteisen eläketurvan. Tilasto tuotetaan yhteistyössä Kuntien eläkevakuutuksen ja Valtio-
konttorin kanssa.

ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto (painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto (verkkojulkaisu)
ISSN 1796-668X Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut (painojulkaisu)
ISSN 1796-6698 Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut (verkkojulkaisu)

RAPORTEJA

Varallisuus ja eläkkeelle siirtyminen

Miten varallisuus vaikuttaa eläkkeellesiirtymispäätöksiin ja sitä kautta työurien pidentämiseen tähtäävien eläkeuudistusten tehokkuuteen? Tutkimuksessa on selvitetty asiaa kansainvälisen kirjallisuuden, suomalaisen kyselyaineiston ja numeerisen elinkaarimallin avulla.

Tekijät: Tarmo Valkonen ja Niku Määttänen
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:1
ISBN 978-951-691-117-8 (sid.)
ISBN 978-951-691-118-5 (PDF)
ISSN-L 1238-5948

KÄSIKIRJOJA

Työeläkkeiden kustannustenjako

Käsikirjassa esitellään Suomen lakisääteisen työeläkejärjestelmän eläkekustannusten jako eläkelaitosten kesken. Kirjassa selitetään kustannustenjaon laskentasäännöt ja -kaavat ja kerrotaan niiden taustoista. Lisäksi kerrotaan kustannustenjaon suorittamisesta käytännössä ja kustannustenjaon historiasta. Kirjasta löytyy myös tietoa eläkelaitosten rahastointiin liittyvistä tuottoveloitteista ja vanhuuseläkerahastojen vahvistamisesta lisätäydennyksin. Kirja sisältää kustannustenjakoon liittyviä tilastotietoja ja aikasarjoja.

Tekijät: Minna Lehmuskero, Eeva Poutiainen, Eeva Puuperä, Elisa Rynänen, Sari Salonen, Mikko Sankala ja Katariina Vapalahti
Sarja: Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2010:1
ISBN 978-951-691-120-8 (sid.)
ISBN 978-951-691-121-5 (PDF)
ISSN-L 1795-9578

KESKUSTELUALOITTEITA

Elinkaarisäästäminen ja sijoitusriskit eri eläkejärjestelmissä

Kirjoituksessa luonnehditaan lyhyesti elinkaarisäästämistä ja siihen yksilön kannalta liittyviä riskejä. Sen jälkeen keskustellaan millä tavoin erilaisten eläkejärjestelmien ominaisuudet ovat omiaan vaimentamaan näitä riskejä ja miten rahoitusmarkkinariskit ja vuoden 2008 finanssikriisi välittyvät eri järjestelmissä.

Tekijä: Risto Vaittinen
Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2010:2
ISSN-L 1795-3103

Employment and accrued pension rights among the elderly – a peek into the pension registers

Tutkimuksessa tarkastellaan ikääntyneiden työllisyyskehitystä työeläkejärjestelmän rekisteritietojen näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään mahdollisuutta tutkia työeläkkeen karttuman ja työmarkkinakannustimien välistä yhteyttä eläkerekistereiden avulla.

Tekijä: Sanna Tenhunen
Sarja: Finnish Centre for Pensions Working Papers 2010:1
ISSN-L 1795-3103

Vanhuusköyhyyden jäljillä – kotitalouden rakenteen merkitys sukupuolten välisiin köyhyysriskieroihin kahdeksassa EU-maassa

Tutkimuksessa on vertailtu vanhuuseläkeikäisten naisten ja miesten välisiä köyhyysriskieroja kahdeksassa EU-maassa. Sukupuolten välisiä köy-

hyysriskieroja on tarkasteltu kotitalouden rakente-erojen lisäksi eläkejärjestelmän erojen kautta.

Tekijät: Kati Ahonen ja Jarna Bach-Othman
Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2009:8
ISSN-L 1795-3103

TILASTORAPORTEJA

Työeläkkeiden rahoitus vuonna 2008

Tilastoraportissa tarkastellaan pääpiirteittäin työeläkkeiden rahoitusperiaatteita vuonna 2008 ja esitetään tilastotietoja muun muassa maksetuista eläkkeistä, perityistä eläkemaksuista ja eläkevaroista sekä niiden sijoittamisesta. Raportti käsittelee sekä yksityisten että julkisten alojen eläkkeiden rahoitusta.

Tekijä: Marja Kiviniemi
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 2/2010
ISSN-L 1459-3823

Tilastoraportti vuoden 2008 kustannustenjaosta

Raportissa esitetään kustannustenjaon periaatteet sekä vuoden 2008 kustannustenjaon tilastolukuja ja aikasarjoja. Raportissa on myös tietoa kustannustenjaon kertoimista ja kustannustenjakoa koskevista lakipykälästä, perusteista ja ohjeista. Tilastotaulukoissa on tietoa maksetuista eläkkeistä ja kustannustenjaon kautta kulkeneista rahavirroista sekä kustannustenjaon ennakkoiden vertailua toteutuneisiin tietoihin.

Tekijät: Saara Hurmerinta, Eeva Puuperä ja Mikko Sankala
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 1/2010
ISSN-L 1459-3823

KATSAUKSIA

Kokonaiseläke 2010. Työeläke, kansaneläke ja verotus

Katsauksessa on koottu yhteen kokonaiseläkkeeseen vaikuttavien osien määräytyminen vuonna 2010. Esimerkkitaulukoiden avulla on esitetty, miten kokonaisnettoeläke muodostuu eri tulotasoilla. Katsauksessa on tarkasteltu työeläkkeen ja kansaneläkkeen ja sen lisien määräytymistä ja eläkkeiden verotusta kyseisenä vuonna. Eläkkeiden verotuksen yhteydessä on tarkasteltu verotusta yleisemminkin ja vertailtu eläkkeensaajien vero- ja maksurasitetta eri tulotasoilla palkansaajien vastaavaan.

Tekijät: Juha Knuuti ja Antti Mielonen
Sarja: Eläketurvakeskuksen katsauksia 2010:1
ISSN-L 1236-7737